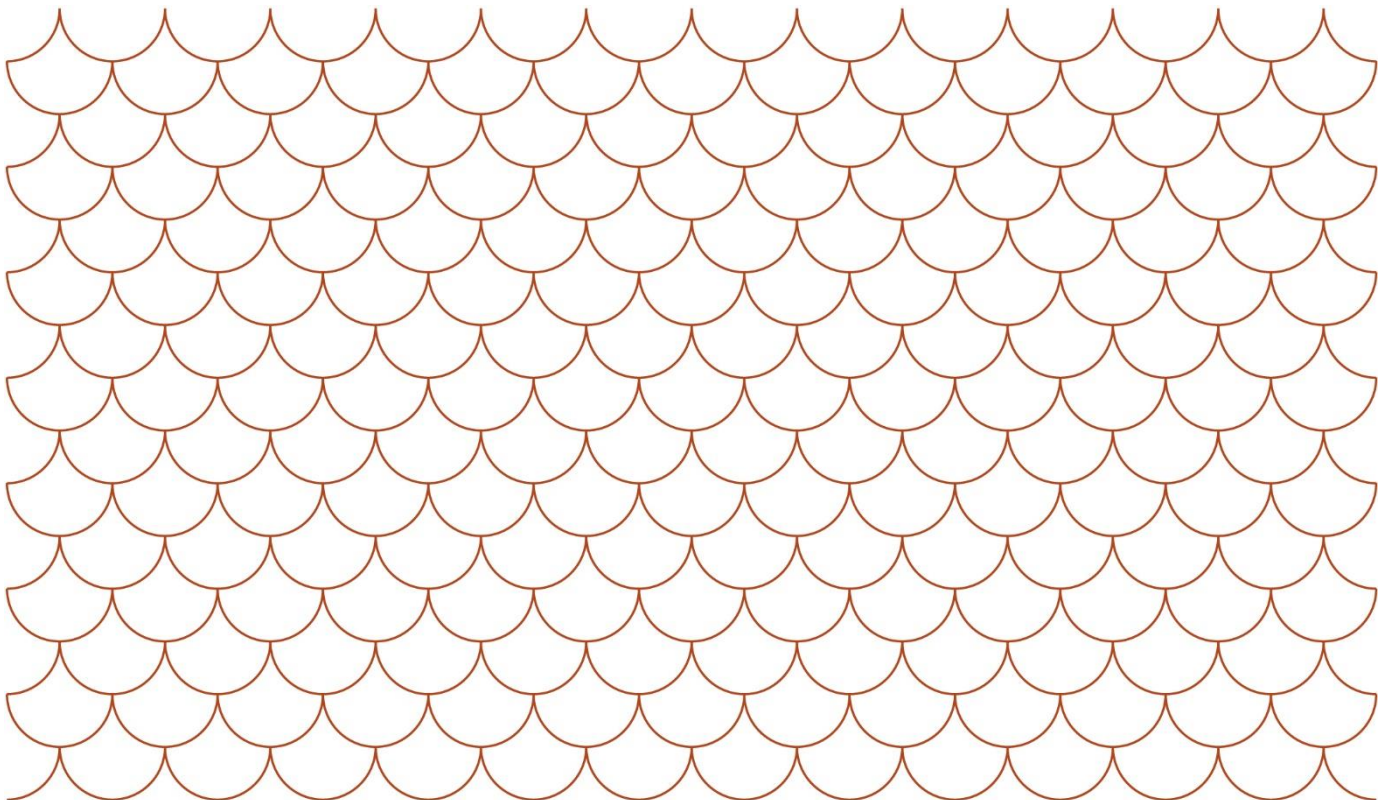

Kartläggning av kombinationsutbildningar

Delrapport inom ESF-projektet Kombinationsutbildning sfi

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2022-06-20

Diarienummer: 2020:1763

Skolverket, Stockholm 2022

Innehåll

Hur rapporten kan läsas	4
Sammanfattning	5
1. Om rapporten	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Rapportens syfte och innehåll	7
1.3 Underlag	7
1.4 Avgränsningar och begränsningar	8
2. Vad är en kombinationsutbildning?	9
3. Nulägeskontext	10
3.1 Annat nationellt utvecklingsarbete kring kombinationsutbildningar pågår	10
3.2 Det sker förändringar inom vuxenutbildningen och nyanländas etablering	10
3.3 Det finns andra vägar för nyanländas etablering och för att möta kompetensförsörjningsbehov	11
3.4 Flera tänkbara syften med kombinationsutbildning	12
4. Nationell överblick	14
4.1 En klar majoritet av kommunerna erbjuder kombinationsutbildning	14
4.2 En liten men ökande andel komvuxelever läser kombinationsutbildning	17
4.3 Vård och omsorg är den vanligaste yrkesinriktningen	19
4.4 Kombinationsutbildningar bedrivs oftast i kommunal regi	19
5. Hur kombinationsutbildningar planeras, organiseras och genomförs	21
5.1 Koordinering och samplanering av utbildningsutbudet sker inte alltid	21
5.2 Kombinationsutbildningar organiseras och genomförs på många olika sätt	27
5.3 Hinder och svårigheter för kombinationsutbildningar finns på olika nivåer	33
6. Faktorer att beakta vid beslut om kombinationsutbildningar	38
6.1 Ökad likvärdighet genom nationell vägledning och stöd	38
6.2 Utbildningsplanering och samverkan på strategisk och operativ nivå	39
6.3 Faktorer att beakta i styrning, organisering och utformning	40
6.4 Avslutande diskussion	43
Referenser och vidare läsning	45

Hur rapporten kan läsas

Denna rapport syftar till att utgöra underlag för beslut om kombinationsutbildningar på olika nivåer. Rapporten vill bidra till kunskap om hur nuvarande systemstruktur för kombinationsutbildningar fungerar och bidra till lärande rörande förutsättningar och framgångsfaktorer i utbildningarnas planering, styrning och organisering.

Rapporten riktar sig till mottagare, däribland departement, huvudmän och utbildningsanordnare, som kan ha olika kunskapsintressen vad gäller kombinationsutbildningar. Av den anledningen ges här några inledande läshänvisningar. Den som snabbt vill få en uppfattning om rapportens huvudsakliga innehåll kan läsa rapportens inledande sammanfattning och de sammanfattningar som finns i inledningen av de kapitel som beskriver resultat från de kartläggningar som ligger till grund för rapporten. Den som huvudsakligen är intresserad av rapportens viktigaste iakttagelser och slutsatser som rör systemstrukturen för kombinationsutbildningar hänvisar vi till rapportens sammanfattning, avsnitt 5.3 om vilka hinder och svårigheter kombinationsutbildningar är förknippade med och avsnitt 6.1 som beskriver vilket stöd som efterfrågas från nationell nivå. Den som huvudsakligen är intresserad av erfarenheter från kartläggningen om faktorer att beakta vid utformning och genomförande av kombinationsutbildningar kan gå direkt till kapitel 6.

Förutom denna rapport har tre lärosäten tagit fram och publicerat rapporter med olika fokus, som bland annat innehåller värdefull läsning för lärare och annan skolpersonal som arbetar med kombinationsutbildningar.

- *Undervisning inom kombinationsutbildningar* av Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC), Stockholms universitet. Rapporten fokuserar på huvudsakliga förutsättningar för undervisningen inom kombinationsutbildningar främst med sfi.
- *Kartläggning av kombinationsutbildningar med fokus på yrkesutbildning: Redovisning av uppdrag inom Skolverkets projekt Kombinationsutbildning sfi* av Linköpings universitet. Rapporten fokuserar på yrkesutbildning inklusive apl, branschernas delaktighet och validering samt hur organiseringen av vuxenutbildning genom upphandling eller auktorisation inverkar på genomförandet av kombinationsutbildningar.
- *Studie- och yrkesvägledning i kombinationsutbildning* av Malmö universitet. Rapporten fokuserar på studie- och yrkesvägledning i kombinationsutbildningar.

Den som vill ta del av konkreta exempel och erfarenheter från kommuner och utbildningsanordnare om organisering och arbete med kombinationsutbildningar hänvisar vi till rapportens sista kapitel som innehåller referenser och webblänkar till vidare läsning.

Sammanfattning

Denna delrapport har tagits fram som en del av det nationella projektet Kombinationsutbildning sfi som pågår till 2023. Projektet, som ägs av Skolverket och finansieras av Europeiska socialfonden, kartlägger nuläget och sammanställer lärdomar om kombinationsutbildningar.

I rapporten definieras kombinationsutbildningar som yrkesutbildningar på gymnasial nivå i kombination med svenska för invandrare (sfi) eller svenska som andraspråk (sva) inom kommunal vuxenutbildning (komvux).

Det finns inga fullständiga eller exakta uppgifter om hur vanligt det är med kombinationsutbildningar. Grovt uppskattat erbjuder mellan 61 och 86 procent av kommunerna kombinationsutbildning själva eller i samarbete med annan kommun. Även om antalet elever som läser kombinationsutbildning har ökat årligen sedan 2017 utgjorde de fortfarande en liten andel, cirka två procent, av de studerande inom komvux år 2020.

Det är framför allt bristyrken och arbetslivets efterfrågan som styr utbudet av kombinationsutbildningar. Alla kommuner koordinerar inte utbildningsutbudet utifrån ett regionalt eller delregionalt kompetensförsörjningsperspektiv. I vissa regioner finns det, bland annat på grund av bristande kommunikationer, inget tydligt mervärde med mer regional utbildningsplanering kring kombinationsutbildningar och i andra regioner finns ännu outnyttjad potential.

Utbildningarna är förknippade med hinder och svårigheter på olika nivåer. De svårigheter som framkommit kretsar huvudsakligen kring den kortsiktiga finansieringen av utbildningarna, svårigheten att navigera mellan myndighetssystem, koordineringen med Arbetsförmedlingen, samverkan med arbetslivet, avsaknad av vägledning kring utformning och genomförande samt begränsningar i verksamheterna vad gäller bland annat tillgången till studie- och yrkesvägledning.

Varken forskning eller beprövad erfarenhet finns om kombinationsutbildningar i större omfattning. Projektet har i denna rapport samlat det som utifrån genomförd kartläggning framkommit som faktorer att beakta i arbetet med kombinationsutbildningar. I avsaknad av en nationell struktur för kombinationsutbildningar har det utvecklats en bred variation i arbetet med kombinationsutbildningar bland huvudmän och utbildningsanordnare, exempelvis vad gäller antagning, utformning, innehåll och undervisning. För att öka likvärdigheten skulle riktlinjer därför behöva tas fram för hur dessa utbildningar ska organiseras och genomföras. Vidare finns behov av stödinsatser riktade mot samtliga yrkesgrupper som arbetar med kombinationsutbildningar.

1. Om rapporten

1.1 Bakgrund

Det pågår flera initiativ både på nationell, regional och lokal nivå för att korta utrikesföddas, ofta med särskilt fokus på nyanländas, väg till arbete och delaktighet i det svenska samhället. Som ett led i detta har det under de senaste åren blivit allt vanligare att erbjuda utrikesfödda olika möjligheter att kombinera språk och förberedelser för kommande arbetsliv. I kommunerna kan det kallas för exempelvis yrkesinfärgad sfi, yrkesintroduktion, yrkesutbildning med språkstöd eller yrkesutbildning för invandrare. I vissa varianter läser eleverna svenska samtidigt som de läser andra kurser på högskolenivå eller inom komvux på grundläggande eller gymnasial nivå. I andra varianter läser eleverna endast svenska för invandrare (sfi) eller svenska som andraspråk (sva) men med ett innehåll som ger arbetsmarknadskunskaper eller förberedande yrkeskunskaper.

I denna framväxt har begreppet kombinationsutbildning blivit allt vanligare. Inom kommunal vuxenutbildning (komvux) finns ett flertal olika kombinationer av sfi eller sva och yrkesutbildning som ibland har helt egna namn, som exemplifierats ovan, men som ofta anses vara en kombinationsutbildning.

Kombinationsutbildning är dock inte etablerat nationellt som en egen lärandeform och det finns i dagsläget ingen formellt bestämd definition av vad en kombinationsutbildning är. Det finns ingen samlad överblick över hur många och vilka kombinationer av sfi/sva och yrkesutbildning som finns i landet och det saknas aggregerad kunskap om vilka resultat denna typ av utbildningar leder till. Vidare är det i dagsläget upp till respektive huvudman att besluta om och i så fall hur en kombinerad utbildning ska utformas vad gäller bland annat antagningskriterier och kursinnehåll. Det gör att det saknas en likvärdighet i kombinationsutbildningarnas struktur, vilket i sin tur leder till en bristande likvärdighet i elevernas utbildning. Flera kommuner och regioner har uttryckt en önskan om mer statlig stöttning i arbetet med bland annat metodutveckling, och efterfrågar generell lärdomar om hur kombinationsutbildningar bör utformas och bedrivas.

Det finns med andra ord behov av ökad kunskap om kombinationsutbildningar som kan användas för att fatta beslut om ändamålsenlig systemstruktur, organisering och genomförande av kombinationsutbildningar. Mot denna bakgrund bedriver Skolverket mellan 1 december 2020 och 28 april 2023 ett nationellt projekt finansierat av Europeiska socialfonden. Projektet kartlägger nuläget samt sammanställer lärdomar och lämnar rekommendationer om kombinationsutbildningar.

1.2 Rapportens syfte och innehåll

Denna rapport syftar till att utgöra underlag för beslutsfattande på nationell som regional och lokal nivå i frågor som rör kombinationsutbildningar.

Rapporten har följande innehåll:

- Kapitel 2: En definition av kombinationsutbildning och andra nyckelbegrepp.
- Kapitel 3: En sammanfattning av kombinationsutbildningarnas nulägeskontext i syfte att rama in rapportens slutsatser och rekommendationer.
- Kapitel 4: En nationell kvantitativ överblick över kombinationsutbildningar.
- Kapitel 5: En sammanfattande beskrivning av hur kombinationsutbildningar planeras, organiseras och genomförs i landet samt vilka hinder och svårigheter kombinationsutbildningar är förknippade med.
- Kapitel 6: Erfarenheter och iakttagelser från kartläggningen om faktorer att beakta vid organisering och genomförande av kombinationsutbildningar.
- Referenser och vidare läsning.

1.3 Underlag

Underlaget till rapporten utgörs av empiri som samlats in inom ramen för projektet. Empiriinsamlingen består av i huvudsak två delar: en nationell enkätundersökning och kvalitativa delkartläggningar i form av intervjuer genomförda i fem regioner. Där begreppet ”projektets kartläggning” eller ”kartläggningen” används i rapporten avser det samtlig empiriinsamling som gjorts inom ramen för projektet.

Den ena delen, en nationell undersökning av kombinationsutbildningar, har genomförts i form av en webbaserad enkätundersökning till landets huvudmän för komvux. 173 av 290 huvudmän besvarade enkätundersökningen (60 procent).

Den andra delen består av delkartläggningar och analyser framtagna av tre lärosäten och fem regioner: Linköpings universitet, Malmö universitet, Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC) vid Stockholms universitet, Region Gävleborg, Västra Götalandsregionen, Region Skåne, Region Uppsala och Region Västerbotten. Dessa delkartläggningar baserar sig på intervjuer i de fem nämnda regionerna med bland annat chefer för komvux, rektorer, utbildningsledare, lärare, studie- och yrkesvägledare, regionföreträdare, arbetsgivare från olika branscher, fackliga företrädare och apl-ansvariga. En sammanräkning av antalet intervju personer i respektive delkartläggning visar att drygt 200 personer intervjuats.¹ Vissa personer kan ha intervjuats av både regionerna och lärosätena.

¹ Antal personer som intervjuats i respektive delkartläggning: Region Gävleborg 19, Region Uppsala 17, Region Västerbotten 14, Västra Götalandsregionen 21, Linköpings universitet 31, Malmö universitet 29, Stockholms universitet 64 (sammanräkning av antalet funktioner som intervjuats. En del personer har intervjuats både i egenskap av sfi-lärare och sva-lärare på grundläggande nivå).

Vissa personer kan dock ha intervjuats av både regionerna och lärosätena. Lärosätena har även utgått från befintlig forskning i sina delkartläggningar.

Därutöver har projektet beaktat befintligt kunskapsunderlag om kombinationsutbildningar i form av rapporter, utvärderingar och statistik.

1.4 Avgränsningar och begränsningar

Det finns frågor om kombinationsutbildningar som projektet inte har haft som syfte att besvara. Projektet har exempelvis inte utvärderat kombinationsutbildningars effekter och kostnadseffektivitet. Det finns därtill frågor som *har* undersökts inom projektet men där det kommer behövas fortsatta insatser för att öka kunskapen och kunna dra mer säkra slutsatser. Det finns begränsningar med att utifrån projektets huvudsakliga ansats, vilken har varit kartläggning, dra slutsatser om hur olika aktörer bör göra och vad som är framgångsrikt.

Idag saknas direkt forskning om undervisning i kombinationsutbildningar. Inte heller beprövad erfarenhet inom kombinationsutbildningar finns i större omfattning. Rapportens slutsatser baserar sig på bästa tillgängliga kunskap som genererats inom ramen för projektet där fem regioner varit i fokus. Till viss del har befintligt underlag om kombinationsutbildningar i form av exempelvis projektutvärderingar vägts in. Projektet har även, genom de tre lärosätenas underlag, hämtat stöd från forskning och beprövad erfarenhet inom olika forskningsfält som är av relevans för kombinationsutbildningar såsom exempelvis vuxnas lärande, andraspråklärande, yrkespedagogik och skolutveckling.

2. Vad är en kombinationsutbildning?

Kombinationsutbildningar är ett namn som idag används för många olika utbildningar inom komvux där yrkesutbildning kombineras med språkutbildning. Att namnet kan avse olika kombinationer och att det kan göras olika avgränsningar gällande vad som utgör en kombinationsutbildning och inte, försvårar överblick och utvärdering, men även dialog och samsyn både inom och mellan olika nivåer kring bland annat förväntade effekter, kvalitet och utformning.

Projektets kartläggning har fokuserat på yrkesutbildning inom komvux på gymnasial nivå i kombination med svenska för invandrare eller svenska som andraspråk på grundläggande nivå inom komvux. Med grundläggande nivå inom komvux avses vuxenutbildning motsvarande grundskola. Det går även att läsa svenska som andraspråk på gymnasial nivå inom komvux, vilket avser vuxenutbildning motsvarande gymnasieskolan.

Projektets fokus innebär att det finns språkutbildning som kombineras med olika typer av arbetsmarknads- eller yrkesförberedelser som inte har kartlagts inom ramen för projektet. Exempelvis:

- Breda branschförberedande inriktningar inom sfi som inte omfattar någon gymnasial yrkeskurs. De kan exempelvis kallas för yrkesinfärgad sfi, yrkesspår, förberedande (jobb-)spår och kan handla om sfi som kombineras med orienteringskurser i yrkessvenska eller om arbetsliv och arbetsmarknad i Sverige.
- Förberedande enstaka gymnasiala yrkeskurser med sfi, som är utspridda över en längre tidsperiod.
- Sfi eller sva som kombineras med utbildning utanför det reguljära utbildningssystemet eller kurser på högskolenivå.

För att förstå resonemangen i rapporten är det viktigt att skilja på dessa tre olika typfall att utforma språk- och yrkesutbildning på:

- *Parallell:* I ett parallellt utbildningsupplägg finns inte så mycket samarbete mellan språk- och yrkeslärare. Exempelvis när elever läser svenska på förmiddagen och yrke på eftermiddagen. Apl hör ofta till yrkeslärarens domän.
- *Kombinerad:* I ett kombinerat utbildningsupplägg samordnar sig språk- och yrkeslärare i någon mån. Lärarna kan ha varsitt klassrum men planerar och bedömer elevernas framsteg som en gemensam angelägenhet. Apl planeras och bedöms tillsammans.
- *Integrerad:* I ett integrerat utbildningsupplägg arbetar språk- och yrkeslärare med dubbel bemanning i samma klassrum. Yrkesspråk ses som en naturlig del av yrkesutbildningen. Apl planeras och bedöms tillsammans.

3. Nulägeskontext

I detta kapitel ges en kortfattad beskrivning av kombinationsutbildningarnas kontext avseende vilket nationellt utvecklingsarbete som pågår, nyligen genomförda och kommande förändringar som påverkar kombinationsutbildningarna samt kombinationsutbildningarnas funktion och syfte utifrån olika perspektiv.

Sammanfattning

- Förutom Skolverkets ESF-projekt, som ligger till grund för denna rapport, pågår annat nationellt utvecklingsarbete kring kombinationsutbildningar.
- Det sker förändringar inom vuxenutbildningsområdet och nyanländas etablering som påverkar kombinationsutbildningarna.
- För att påskynda nyanländas etablering finns idag andra vägar än kombinationsutbildningar. För att möta lokala och regionala kompetensförsörjningsbehov finns på motsvarande sätt andra utbildningar än kombinationsutbildningar.
- Flera olika syften knyts till kombinationsutbildningar. Det finns målsynergier och överlappningar men även målkonflikter mellan de olika syftena. Vad som ses som kombinationsutbildningars främsta syfte får betydelse för bedömningen av vad som anses framgångsrikt, för hur utbildningen bör utformas och vem den framför allt bör rikta sig till.

3.1 Annat nationellt utvecklingsarbete kring kombinationsutbildningar pågår

Skolverket fick i vårändringsbudgeten 2021 nya uppdrag och medel för att genomföra informations- och stödinsatser fram till 2023 riktade mot huvudmän, rektorer och lärare i organisering och genomförande av kombinationsutbildningar. Skolverket arbetar även tillsammans med Nationellt centrum för svenska som andraspråk vid Stockholms universitet för att utveckla kurs kring språk- och yrkesintegrerade arbetssätt inom kombinationsutbildningar.

3.2 Det sker förändringar inom vuxenutbildningen och nyanländas etablering

Förändringar som sker inom vuxenutbildningsområdet och nyanländas etablering påverkar både kombinationsutbildningar och dess elever. En anledning till att Skolverket publicerar denna rapport innan projektet avslutas våren 2023 är att den kartläggning av kombinationsutbildningar som gjorts under 2021 inte ska riskera att bli inaktuell till 2023.

Några relativt nyligen genomförda förändringar som påverkar huvudmännens och utbildningsanordnarnas arbete med kombinationsutbildningar är förändring av statsbidraget för regionalt yrkesinriktad vuxenutbildning (se SFS 2021:745), förändringar i hur elever ska prioriteras till utbildning och förändringar i komvux uppdrag (se Prop. 2019/20:105). Den 1 juli 2020 trädde lagändringar i kraft som innebär att komvux roll för kompetensförsörjningen förtydligades.

Vuxenutbildningen ska förutom att ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen i arbetslivet. Förändringarna i prioriteringen av elever till utbildning från 1 juli 2021 innebär att det är de som har störst behov av utbildning som ska prioriteras, vilket innebär att en sökande som har stort behov av utbildning för exempelvis omställning i arbetslivet kan prioriteras även om han eller hon inte har kort utbildning. Tidigare skulle de som fått minst utbildning prioriteras. Från och med statsbidragsomgången 2022 finns inget medfinansieringskrav för att bedriva yrkesutbildningar som kombineras med sfi/sva om de innehåller stödjande insatser.

En aktuell förändring för såväl huvudmännen som många nyanlända är vidareutvecklingen av den så kallade utbildningsplikten.² Från och med den 1 augusti 2022 finns en skyldighet för kommunerna att inom komvux tillhandahålla en sammanhållen utbildning för de som omfattas av utbildningsplikten. Utbildningen ska omfatta minst 23 timmars undervisning i veckan i genomsnitt under en fyra veckors period och följa en plan beslutad av hemkommunen. Utbildningen ska innehålla utbildning i sfi, orienteringskurser och kurser på grundläggande eller gymnasial nivå. Även andra insatser kan ingå. Förändringarna skulle kunna leda till att fler väljer att erbjuda kombinationsutbildning som en del av en sammanhållen utbildning.

I propositionen Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning (Prop. 2021/22:159) föreslår regeringen att det bland annat införs krav på att en kommun ska samverka genom avtal med minst två andra kommuner om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning i gymnasieskolan och komvux. Möjlighet ska finnas att fritt söka till de yrkesutbildningar inom komvux som erbjuds i det primära samverkansområde som den sökande är hemmahörande i. De ändringar som behövs i skollagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas i fråga om utbildning som påbörjas 1 januari 2025. Förändringarna skulle kunna leda till ett ökat utbud kombinationsutbildningar.

3.3 Det finns andra vägar för nyanländas etablering och för att möta kompetensförsörjningsbehov

Kombinationsutbildning är ett av flera verktyg ur både ett etableringsperspektiv och ett kompetensförsörjningsperspektiv. För nyanlända finns det idag ett flertal

² Utbildningsplikten trädde i kraft den 1 januari 2018 i samband med införandet av ett nytt regelverk för nyanländas etablering, etableringsprogrammet.

andra utbildningsvägar att gå för att etablera sig på arbetsmarknaden. Exempelvis Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar, Sfx-konceptet i Stockholms län eller regeringens satsning på Snabbspår som båda riktar sig till nyanlända som redan har utbildning eller yrkeserfarenhet med sig. Därutöver finns, som nämnts i rapportens bakgrundsbeskrivning, ett flertal andra varianter där språkutbildning kombineras med olika typer av arbetsmarknads- eller yrkesförberedelser, även för personer med kort eller ingen skolbakgrund. Dessutom bedrivs projektverksamhet och andra tillfälliga satsningar av olika samhällsaktörer runt om i landet som syftar till att påskynda etableringen för nyanlända.

Med utgångspunkt i ett kompetensförsörjningsperspektiv finns det både andra grupper av potentiella arbetstagare och andra insatser för att möta branschens arbetskrafts- och kompetensbehov än kombinationsutbildningar och dess elever, exempelvis gymnasieskolans yrkesprogram, lärlingsutbildning, komvux reguljära yrkesutbildningar, traineeprogram eller yrkeshögskoleutbildning. Nyanlända är, vilket kommer att framgå längre fram i rapporten, inte alltid den grupp som arbetsgivare främst har i åtanke om hur deras arbetskrafts- och kompetensbehov kan tillgodoses. Det kan i stället handla om exempelvis gymnasieskolans elever, personer som vill eller behöver skola om sig, unga arbetslösa eller att attrahera redan utbildade personer från andra länder.

3.4 Flera tänkbara syften med kombinationsutbildning

En inte ovanlig frågeställning hos beslutsfattare är om kombinationsutbildningar är ”bra”. Många huvudmän och utbildningsanordnare efterfrågar erfarenheter kring framgångsrika kombinationsutbildningar. Men när kan kombinationsutbildningar anses vara framgångsrika? Svaret på den frågan beror i hög grad på vilka syften eller önskade effekter av kombinationsutbildningar som frågeställaren har framför ögonen.

Här går det att urskilja åtminstone fem olika möjliga synsätt på kombinationsutbildningars primära syfte:

- *Utbildningspolitiskt synsätt:* kombinationsutbildningar bedöms utifrån elevernas utbildningsprestationer, det vill säga i vilken mån eleverna presterar i relation till vad elever ska kunna enligt läroplan och kursplaner. Kombinationsutbildningar kan exempelvis vara framgångsrika om eleverna får godkända betyg, mer allmänt når goda studieresultat eller om utbildningarna leder till snabbare språklig progression än i reguljär sfi.
- *Arbetsmarknadspolitiskt synsätt:* kombinationsutbildningar bedöms utifrån att vara ett verktyg för snabbt inträde på arbetsmarknaden och egenförsörjning. Kombinationsutbildningar är framgångsrika om de påskyndar nyanländas väg till anställning eller egenförsörjning.
- *Integrationspolitiskt synsätt:* kombinationsutbildningar bedöms utifrån att vara ett verktyg för att skapa förutsättningar för integration och delaktighet i svenska samhället. Kombinationsutbildningar är framgångsrika om de

exempelvis leder till att nyanlända både kan och vill delta aktivt i vardags-, samhälls- och arbetslivet i Sverige.

- *Regionalpolitiskt synsätt:* kombinationsutbildningar bedöms utifrån att vara ett verktyg för att möta lokala och regionala samhällsutmaningar och som bidrag till stärkt lokal och regional konkurrenskraft för hållbar utveckling. Kombinationsutbildningar är framgångsrika om de tillgodoser lokala och regionala kompetensförsörjningsbehov genom att eleverna blir anställningsbara.
- *Jämställdhetspolitiskt synsätt:* kombinationsutbildningar bör enligt detta synsätt bidra till att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Kombinationsutbildningar är framgångsrika om de exempelvis bidrar till ökat arbetskraftsdeltagande för utrikesfödda kvinnor.

I flera avseenden ligger dessa synsätt i linje med varandra och det finns vissa synergieffekter mellan dem, men det finns också målkonflikter mellan dessa olika synsätt. Vilket eller vilka mål som ses om prioritet påverkar bedömningen av om kombinationsutbildningar är ”bra” men också hur kombinationsutbildningar bör utformas, vilket kommer att framgå längre fram i rapporten.

4. Nationell överblick

Detta kapitel ger en nationell överblick över kombinationsutbildningar: hur vanligt det är att erbjuda respektive läsa kombinationsutbildning, vilka yrkesinriktningar som är vanligast och i vilken regi som utbildningarna bedrivs i.

Överblickens baserar sig huvudsakligen på två enkätundersökningar till Sveriges kommuner, en genomförd av projektet och en av KLIVA-utredningen (U 2018:06), men har också hämtat information från redovisning av statsbidrag och från Skolverkets statistik över komvux. Både enkätundersökningarna och övriga källor har begränsningar som gör att det inte går att få en heltäckande eller precis bild av exempelvis hur vanligt det är med kombinationsutbildningar. Genom att väga samman information från olika källor samt olika uppgifter går det ändå att få en ungefärlig uppfattning om hur det ser ut.

Sammanfattning

- Det finns ingen fullständig eller exakt bild över hur många kommuner som erbjuder kombinationsutbildningar. En grov uppskattning är att mellan 61–86 procent av kommunerna erbjuder kombinationsutbildning antingen själva eller genom en annan kommun.
- Antalet elever som läser kombinationsutbildning har ökat sedan 2017 men de utgör fortfarande en liten andel, cirka 2 procent, av det totala antalet elever vid komvux som år 2020 uppgick till 400 392 personer. Elever som läser kombinationsutbildning med sfi tycks utgöra knappt 3 procent av det totala antalet sfi-elever som år 2020 uppgick till 136 940 personer.
- Vård och omsorg är den överlägset vanligaste yrkesinriktningen både sett till antal elever och antal kommuner som uppger att de erbjuder kombinationsutbildning. Därefter kommer barn och fritid och på tredje plats restaurang och livsmedel.
- Det vanligaste är att kombinationsutbildningar bedrivs endast i kommunal regi.

4.1 En klar majoritet av kommunerna erbjuder kombinationsutbildning

Det finns inga registeruppgifter över kombinationsutbildningar. Den bild som ges här över hur vanligt det är med kombinationsutbildningar bygger på två enkätundersökningar, en genomförd av projektet från 2021 och en av KLIVA-utredningen från 2020, samt uppgifter om nyttjande av statsbidrag avseende kombinationsutbildningar.

Inget av underlagen som nämnts ovan kan av olika skäl ge en exakt bild. Alla kommuner har inte besvarat enkäterna och uppgifterna från statsbidragsredovisningen kan inte urskilja vilka kommuner som erbjuder just

kombinationsutbildningar. Projektets enkätundersökning saknar svar från drygt 40 procent av kommunerna och KLIVA-utredningens enkät (KLIVA-enkäten) från 2020 saknar svar från knappt 30 procent av kommunerna.

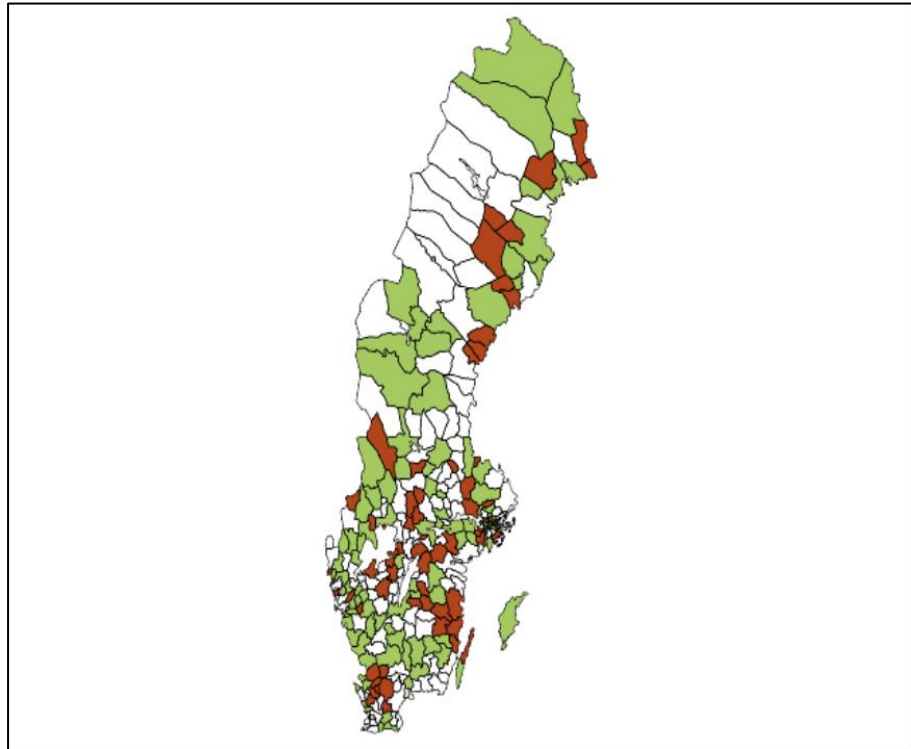
Svaret på frågan om hur vanligt det är med kombinationsutbildningar påverkas därtill av vad som menas mer konkret. Dels handlar det om vilken definition av kombinationsutbildning som används. De två enkätundersökningarna har gjort olika avgränsningar. Dels handlar det om man vill veta hur många kommuner som erbjuder kombinationsutbildning i sin kommun, eller hur många som erbjuder kombinationsutbildning antingen i sin egen kommun eller genom samverkan med annan kommun. De två enkätundersökningarna har även här gjort olika avgränsningar.

KLIVA-enkäten ger en bild av hur många kommuner som erbjuder kombinationsutbildning med sfi (inte sva) i kommunen eller i samverkan med en annan kommun. Projektets enkät å andra sidan ger en bild av hur många kommuner som erbjuder kombinationsutbildning med sfi och/eller sva, men där det inte är tydligt om det avser endast i den egna kommunen eller i samverkan med andra kommuner.

En grov uppskattning är att mellan 61 och 86 procent av kommunerna erbjuder kombinationsutbildning antingen själva eller genom en annan kommun.

Av de svarande kommunerna i projektets enkät från 2021 uppger 61 procent att de erbjuder kombinationsutbildningar enligt förordningen (2016:937) om statsbidrag för regionalt yrkesvux. Resultatets exakthet bör ses i ljuset av att det i intervjuer inom ramen för projektets delkartläggningar har framgått att vissa personer som svarat på projektets enkät har utgått från sin egen tolkning av vad en kombinationsutbildning är och därmed inte det som specifikt efterfrågats.

I figuren nedan framgår vilka kommuner som vid undersökningstillfället tillfället uppgav att de erbjöd kombinationsutbildning. Kommuner i grön färg erbjöd kombinationsutbildning, kommuner i röd färg erbjöd inte kombinationsutbildning och vitmarkerade kommuner besvarade inte enkätundersökningen.

Figur 1. Kommuner som år 2021 erbjöd kombinationsutbildningar enligt förordningen (2016:937) om statsbidrag för regionalt yrkesvux

Källa: Projektets enkätundersökning till landets huvudmän för komvux.

I KLIVA-enkäten från 2020 uppger en större andel, 86 procent, av de svarande kommunerna att de erbjöd minst en kombinationsutbildning med sfi enligt förordningen (2016:937) om regionalt yrkesvux i kommunen eller i samverkan med en annan kommun. Nästan hälften, 45 procent, av de svarande kommunerna i KLIVA-enkäten erbjöd 1–3 yrkesutbildningar i kombination med sfi medan 27 procent av kommunerna hade fler än 5 sådana utbildningar i sitt utbud. 14 procent av kommunerna hade 4–5 sådana utbildningar (SOU 2020:66, 77).

Enligt en grov uppskattning utifrån statsbidragsredovisningen erbjuder cirka 70 procent av Sveriges kommuner kombinationsutbildning själva eller i samverkan med andra kommuner, vilket är ett resultat mitt emellan enkäternas siffror. Det är dock svårt att använda uppgifterna som något annat än en mycket grov uppskattning att spegla enkätresultaten mot, då det genom antagandena bakom uppskattningen ovan sannolikt sker en överskattning av antalet kommuner som erbjuder kombinationsutbildning samtidigt som eventuella kommuner som erbjuder kombinationsutbildning men inte sökt statsbidrag för det inte ingår i beräkningen.³

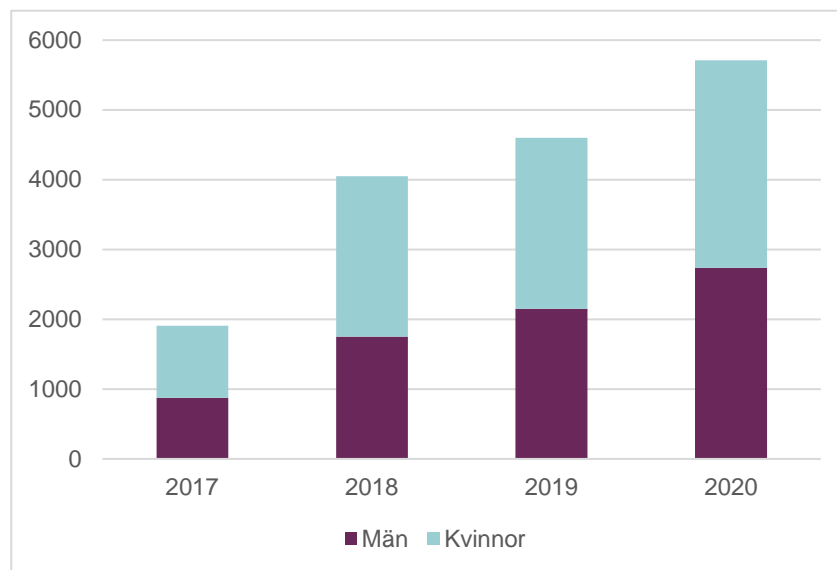
³ Minst tre kommuner ska stå bakom en statsbidragsansökan, varav en kommun är huvudsökande. Statsbidrag för yrkesvux kombination var år 2021 en av fem statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Uppskattningen bygger på ett antagande om att samtliga kommuner som beviljades statsbidrag tillsammans med huvudsökande för statsbidrag inom regional yrkesinriktad vuxenutbildning år 2021 beviljades statsbidrag för kombinationsutbildningar.

4.2 En liten men ökande andel komvuxelever läser kombinationsutbildning

Ett annat sätt att få en uppfattning om hur vanligt det är med kombinationsutbildningar är att se till hur många elever som läser kombinationsutbildning. Den statistik som finns att tillgå kan inte ge en heltäckande eller precis bild av hur många elever som studerar kombinationsutbildningar. Det går dock att få en ungefärlig uppfattning genom att titta på två olika redovisningar; dels redovisningen av statsbidraget för regionalt yrkesvux⁴, dels Skolverkets ordinarie insamling av statistik för komvux.

Redovisningen av statsbidraget ger vid handen att elever inom kombinationsutbildningar har utgjort mellan 0,8–1,4 procent av komvuxeleverna mellan åren 2017–2020. Det finns dock anledning att tro att det är fler som studerat kombinationsutbildningar än vad statsbidragsredovisningen kan visa. I redovisningen av statsbidraget för regionalt yrkesvux ingår inte utbildning som kommunerna finansierar själva och det har även varit möjligt att redovisa kombinationsutbildningar inom ”vanliga” yrkesvux.

Diagram 1. Elever som läst statsbidragsfinansierad yrkesutbildning i kombination med sfi/sva 2017–2020

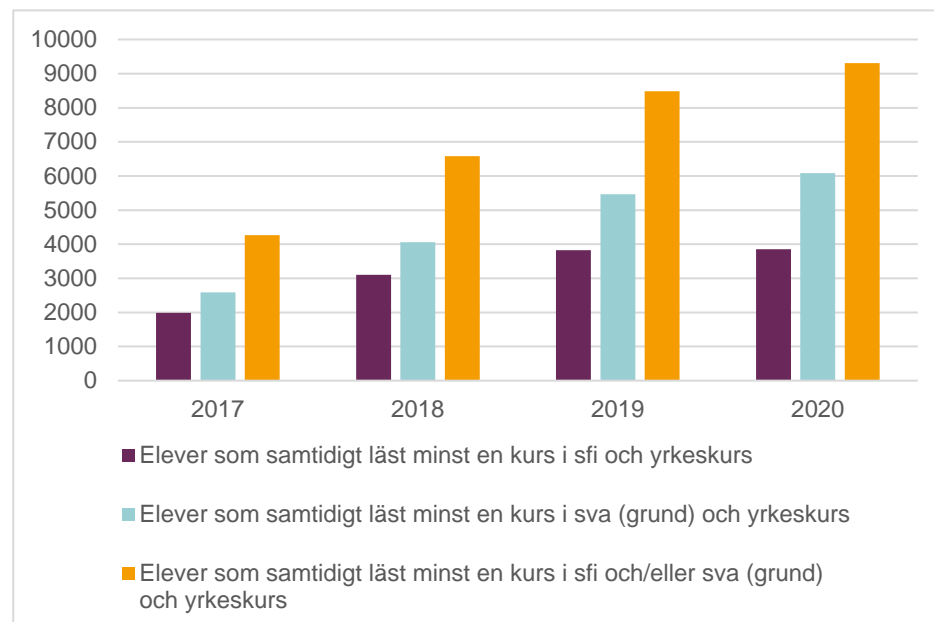
Källa: Redovisning av statsbidraget för regionalt yrkesvux.

För att ha något att jämföra uppgifterna från statsbidragsredovisningen med presenteras nedan en uppskattning av hur många som läst sfi eller sva och yrkeskurser samtidigt under respektive kalenderår, med hjälp av Skolverkets ordinarie insamling av uppgifter om komvux. Utifrån denna statistik framstår det som att fler elever läser kombinationsutbildning än vad uppgifter från statsbidragsredovisningen indikerar. Det går dock inte att säga med säkerhet att de

⁴ Se Skolverket. Anordna yrkesutbildning inom regionalt yrkesvux. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/anordna-utbildning-inom-vuxenutbildningen/anordna-utb/anordna-yrkesutbildning-inom-regionalt-yrkesvux>

elever som ingår i denna statistik läst en uttalad kombinationsutbildning. Det finns också vissa kvalitetsproblem med variabeln för kursstart och kurslut, så siffrorna ska användas som just en uppskattning.

Diagram 2. Elever som läst sfi/sva grund samtidigt som yrkeskurser 2017–2020

Not. Med samtidigt menas att kursstart – kurslut för sfi eller sva-kurs överlappar i tid med kursstart – kurslut för yrkeskurs för samma elev. I de fall kurslut saknas ses kursen som pågående och då även som samtidig om den andra kursen inte har ett kurslut innan den första kursens kursstart. Vissa elever har läst både sfi och sva samtidigt som yrkeskurs. Sva omfattar endast sva på grundläggande nivå. Källa: Skolverkets ordinarie insamling av uppgifter om komvux.

Något fler kvinnor än män har läst kombinationsutbildningar under dessa år enligt både statsbidragsredovisningen (54 procent kvinnor) och den ordinarie komvuxstatistiken (56 procent kvinnor). Skillnaden i könsfördelning är mindre i gruppen elever som kombinerat yrkeskurs och sfi än i gruppen som kombinerat yrkeskurs med sva.

Både statsbidragsredovisningen och Skolverkets ordinarie komvuxstatistik ger bilden att antalet elever som läser kombinationsutbildningar har ökat för varje år sedan 2017. För att förstå utvecklingen är det viktigt att känna till att regleringen av kombinationsutbildningar för statsbidraget har förändrats över tid, exempelvis att det ska ingå stödande insatser i utbildningen, vilket påverkat hur många utbildningar som kan redovisas som kombinationsutbildning.

Det totala elevantalet på komvux har även ökat under tidsperioden, vilket gör att det ökade antalet elever som läst sva på grundläggande nivå eller sfi parallellt med yrkeskurser har utgjort en ungefär lika stor *andel* (1,7 – 2,3 procent) av det totala antalet elever på komvux under aktuella år.

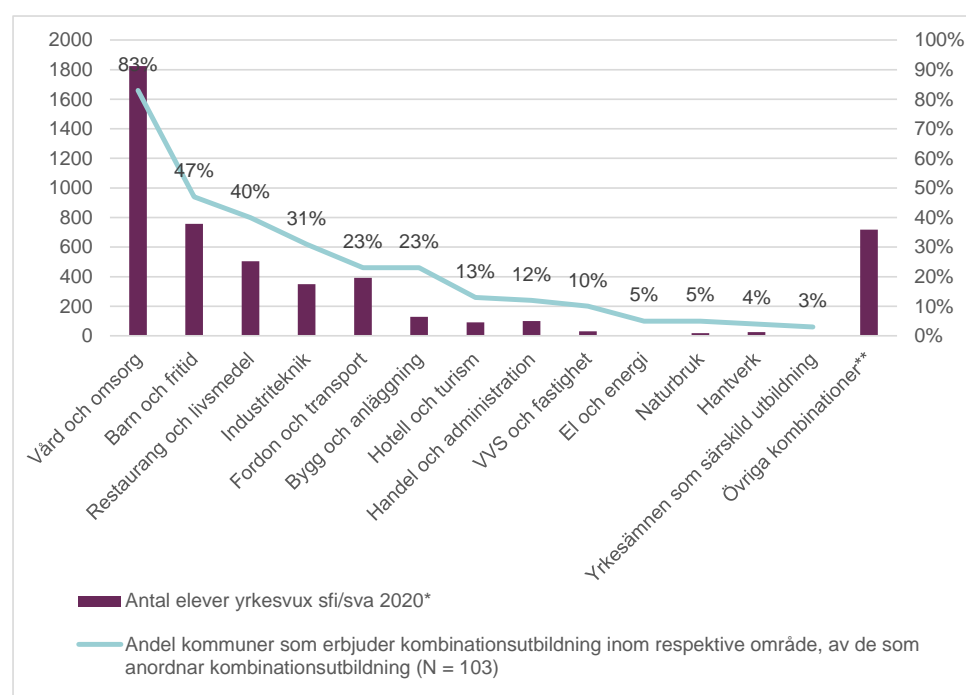
Som diagrammet visar har antalet elever som samtidigt läst minst en kurs i *sfi* och yrkeskurs ökat något för varje år sedan 2017. Samtidigt har det totala antalet elever som läser sfi på komvux minskat årligen efter 2018. Även om andelen elever som samtidigt läser sfi och yrkeskurser av samtliga som läser sfi därmed

ökat något, utgör denna grupp fortsatt en liten andel av alla som läser sfi (2,8 procent år 2020).

4.3 Vård och omsorg är den vanligaste yrkesinriktningen

Sett till både antal elever som läser och antal kommuner som erbjuder utbildningen, är vård och omsorg den överlägset vanligaste yrkesinriktningen inom kombinationsutbildningar. Därefter kommer barn och fritid och på tredje plats restaurang och livsmedel.

Diagram 3. Antal i elever i yrkesvux sfi/sva 2020 och andel kommuner som erbjuder kombinationsutbildning inom olika yrkesinriktningar av de som erbjuder kombinationsutbildning

* Statistiken avser elever som läst en statsbidragsfinansierad kombinationsutbildning 2020 och som har läst minst 100 poäng inom en yrkesinriktning. ** Inga uppgifter finns för hur stor andel av kommunerna som erbjuder övriga kombinationer. Uppgifter om antal kommuner som erbjuder olika yrkesinriktningar baserar sig på enkätfrågan "Inom vilka områden erbjuder kommunen kombinationsutbildningar idag?" i projektets enkät.

Längre fram i rapporten beskrivs kommunernas val av yrkesinriktningar och vad som avgör utbildningsutbudet närmre.

4.4 Kombinationsutbildningar bedrivs oftast i kommunal regi

Av projektets enkätundersökning framgår att det vanligaste är att kombinationsutbildningar bedrivs i egen kommunal regi (47 procent av de svarande). Cirka 20 procent av de svarande uppger att

kombinationsutbildningarna bedrivs både i egen regi och på entreprenad. En lika stor andel anger att de genomförs i formell samverkan med andra kommuner. Cirka 15 procent erbjuder endast kombinationsutbildningar på entreprenad.

Enkätsvaren indikerar att de flesta, 78 procent, av de som bedriver kombinationsutbildningar i formell samverkan är pendlingskommuner av något slag.⁵ Större städer och pendlingskommuner nära storstäder utgör 85 procent av de kommuner som endast erbjuder kombinationsutbildning på entreprenad. Tidigare studier (Fejes, et al. 2020) har visat att det företrädesvis är mindre kommuner, som bland annat är känsliga för växlingar i elevunderlag och därför undviker att binda upp sig i avtal med externa utförare.

⁵ Pendlingskommun nära storstad, pendlingskommun nära mindre stad/tätort, långpendlingskommun nära större stad, pendlingskommun nära större stad.

5. Hur kombinationsutbildningar planeras, organiseras och genomförs

I detta kapitel ges en sammanfattande beskrivning av hur kombinationsutbildningar planeras, organiseras och genomförs utifrån erfarenheter i de fem studerade regionerna. Det är i nuläget upp till respektive huvudman att besluta om hur en kombinationsutbildning ska utformas vad gäller såväl antagningskriterier, kursinnehåll, metodik som koppling till bransch.

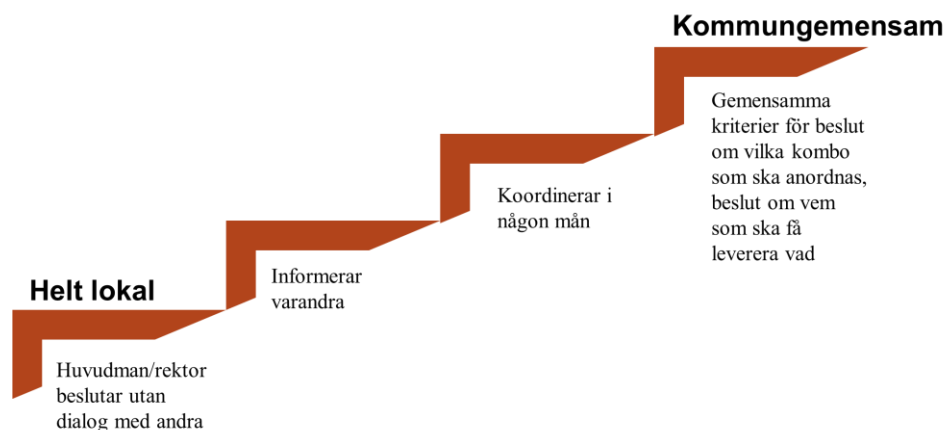
Sammanfattning

- Alla kommuner koordinerar eller samplanerar inte utbildningsutbudet regionalt eller delregionalt. Det finns utvecklingspotential i samarbetet i bredare bemärkelse i alla studerade regioner, men i vissa regioner är eleverna av olika anledningar inte så rörliga att det finns en poäng i just mer regional utbildningsplanering.
- Det är framför allt bristyrken och arbetslivets efterfrågan som styr utbudet av kombinationsutbildningar. I varierande grad tas även hänsyn till andra faktorer som elevernas behov och önskemål och verksamheternas förutsättningar såsom tillgång till personal, lokaler och utrustning samt tillgång till apl-platser.
- Projektets kartläggning visar att det i avsaknad av en nationell struktur har utvecklats en bred variation i arbetet med kombinationsutbildningar vad gäller bland annat antagningsprocess, språknivå, innehåll, förhållandet mellan språk- och yrkesundervisningen, apl, stödjande insatser, orienteringskurser och studie- och yrkesvägledning.
- Kombinationsutbildning är inte en etablerad lärandeform och kräver ett annat arbetssätt än reguljär utbildning. Utbildningarna är förknippade med hinder och svårigheter på olika nivåer. Svårigheterna kretsar huvudsakligen kring den kortsiktiga finansieringen av utbildningarna, utmaningar att navigera mellan myndighetssystem, koordineringen med Arbetsförmedlingen, samverkan med arbetslivet, avsaknad av vägledning kring utformning och genomförande samt begränsningar i verksamheten.

5.1 Koordinering och samplanering av utbildningsutbudet sker inte alltid

Kartläggningen visar att kombinationsutbildningar oftast inte har egna strukturer eller forum för utbildningsplanering utan är en del i planeringen av övrig vuxenutbildning eller yrkesutbildning, som i sin tur avhandlas på flera nivåer i regionerna. Kombinationsutbildningar är alltså en del i en större kontext med dialoger i olika konstellationer om branschbehov, utbildningsutbud och matchning.

Kartläggningen visar att graden av samplanering kommuner emellan vad gäller just utbildningsutbudet av kombinationsutbildningar varierar brett. Nedan illustreras det genom en samplaneringstrappa, som visar att utbildningsplaneringen kan vara helt lokal på vissa platser men helt kommungemensam på andra platser.

Figur 2. Samplaneringstrappa kring kombinationsutbildning

Där planeringen är *helt lokal* beslutar kommunen, i praktiken ofta rektor för vuxenutbildningen, om kombinationsutbildning ska startas och vilken inriktning utan dialog med eller information till rektorer i andra kommuner.

Där kommuner *informerar varandra*, utbyter de information om vilka kombinationsutbildningar respektive kommun kommer att starta upp eller fortsätta med. Antingen är beslut redan fattade eller så informeras det om beslut som kommer att fattas. Att kommuner söker statsbidrag gemensamt behöver inte innebära att de koordinerar utbudet. Samarbetet kan exempelvis avgränsa sig till att fördela medel utifrån uppgifter om antal platser respektive kommun erbjuder.

Där kommuner *koordinerar i någon mån*, förs det dialog innan beslut i syfte att undvika att liknande kombinationsutbildningar startar samtidigt. Varje enskild kommun fattar sina egna beslut men dialogen påverkar besluten i någon mån.

Där utbildningsplaneringen är *kommungemensam* är beslutsfattandet, till skillnad från i de övriga varianterna, gemensamt. Utifrån de fem kartlagda regionerna tycks detta förfarande vara ovanligt. Göteborgsregionen är ett exempel, vars nätverk för rektorer inom vuxenutbildningen har en utbudsgrupp som efter ansökningar från de olika kommunerna fattar beslut om vem som ska få leverera vad.

Det finns även en bred variation i de kartlagda regionerna vad gäller förekomsten av så kallat frisök mellan kommuner, hur villiga kommuner är att betala interkommunal ersättning och hur organiseringen kring detta ser ut, men även i vilken mån kommuner samarbetar vad gäller marknadsföring av och information om utbildningar.

Fokus i samplaneringstrappan är relationen huvudmän emellan. I de fem studerade regionerna finns det ett flertal olika nätverk och plattformar där utbildningsplanering berörs och där det ingår andra aktörer, såsom branschföreträdare och strateger på regionen. Exempelvis kan kommuner som har en helt lokal utbildningsplanering föra dialog med arbetsgivare och branschrepresentanter om utbildningsutbudet. Projektets enkätresultat visar att nästan samtliga svarande har planerat utbildningarna i samråd med andra än den egna vuxenutbildningen. 64 procent av de svarande har samverkat med 1–3 aktörer och 33 procent med 4–6 aktörer. De två vanligaste aktörerna att samråda med är branscherna och de samsökande kommunernas vuxenutbildningar.

Branschsamverkan i utbildningsplanering kan ske i många olika former. Det finns dels formella samverkansfora såsom programråd, branschråd och yrkesråd. Dels kan det förekomma funktioner som arbetar nära företag för att fånga upp rekryteringsbehov, eller mer informella kontakter direkt mellan rektor eller yrkeslärare och arbetsgivare. I vissa fall begränsar sig samarbetet till att branscherna ger inspel kring generella rekryteringsbehov. I andra fall kan de vara mer aktivt involverade, exempelvis i frågor som rör utformningen av utbildningen, marknadsföring och att utforska möjligheter till apl-platser.

Kartläggningen i de fem studerade regionerna visar att processen för framtagande av en kombinationsutbildning kan se olika ut, inte minst vad gäller var initiativet till att anordna kombinationsutbildning kommer ifrån. Även om branschens och arbetsgivares behov oftast är den viktigaste faktorn (se avsnitt 5.1.1 nedan), fångas detta behov upp på lite olika sätt. Tre typfall kan beskriva några variationer. Typfall 1 är små kommuner med informella kontaktvägar, där det kan vara yrkeslärare som fångar upp signaler från lokala arbetsgivare eller att kommunen uppmärksammar rekryteringsbehov inom sina egna verksamheter. Typfall 2 är kommuner där det finns en något mer formell process med utgångspunkt i en kartläggning där rektor tar del av underlag från exempelvis regionen eller Arbetsförmedlingen och där olika aktörer involveras i dialog. Typfall 3 är kommuner i regioner där det finns en mer etablerad struktur kring regionala, delregionala och lokala kartläggningar och dialoger. I avsnitt 5.2.2 beskrivs vilken betydelse var initiativen kommer ifrån i regel får för utformningen av kombinationsutbildningarna.

Att starta upp en kombinationsutbildning kan ta allt ifrån sex veckor till drygt ett år. När det har gjorts tidigare kan det av förklarliga skäl gå snabbt. Det mest tidskrävande är oftast arbetsgivarkontakterna som krävs för att kunna utforma en relevant kombinationsutbildning och säkerställa att det finns apl-platser som uppfyller de krav som finns för utbildningen.

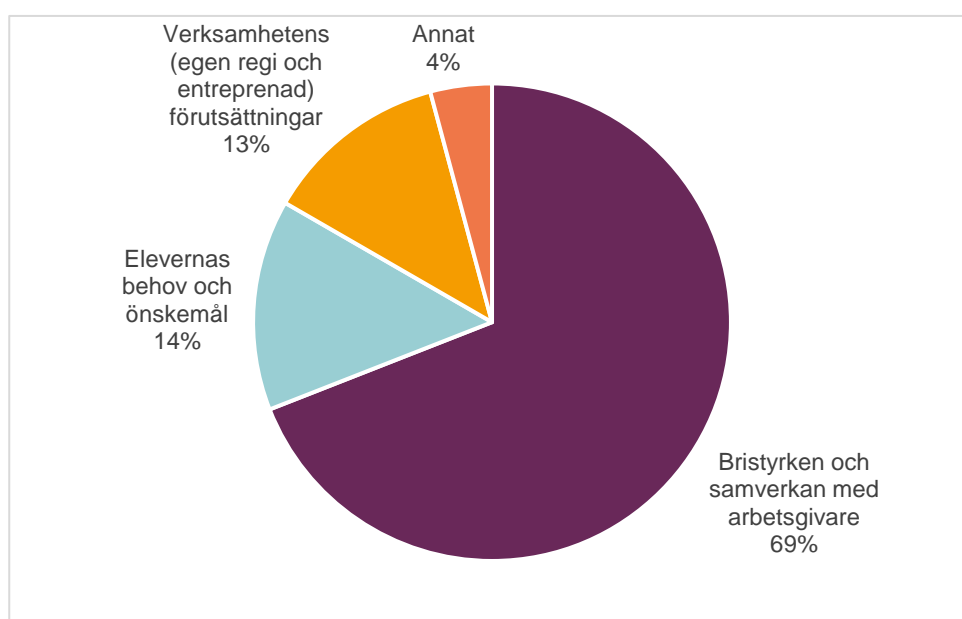
5.1.1 Bristyrken och samverkan med arbetsgivare avgör framför allt utbildningsutbudet

Av de regionala kartläggningarna framgår att finansiella förutsättningar är avgörande generellt och att statsbidrag specifikt är en grundläggande förutsättning för att erbjuda kombinationsutbildning över huvud taget.

Alla kombinationsutbildningar inriktar sig mot områden där det råder kompetensbrist. Utbudet representerar samtidigt endast en liten del av de bristyrken som finns. Ofta görs en sammanvägning av flera olika faktorer i valet av yrkesinriktning. Hur dessa faktorer viktas mot varandra är inte alltid tydligt och det är inte heller alltid uttalat vilka principer som ska ligga till grund för valet. Som framgått i beskrivningen av utbildningsplaneringen är processerna fram till beslut ibland informella till sin karaktär.

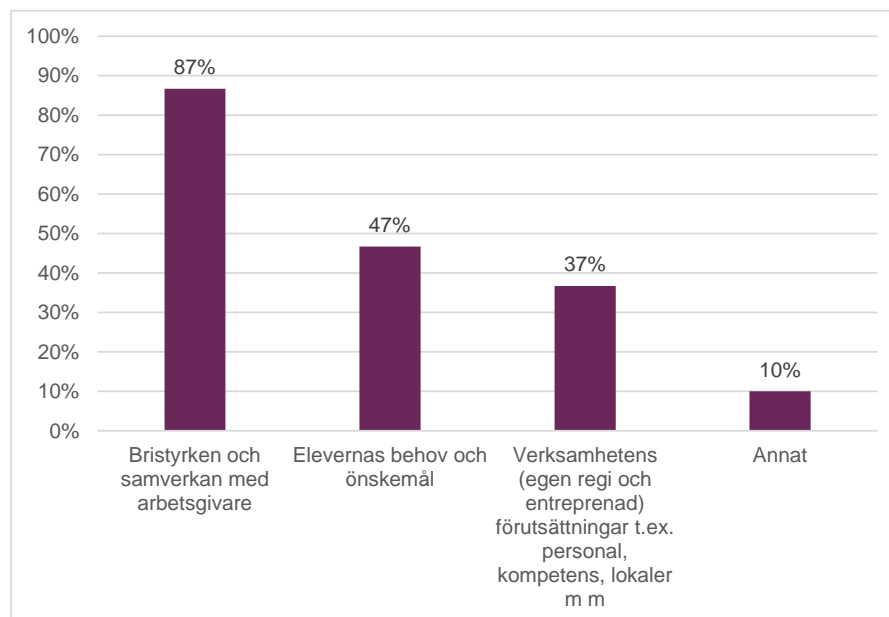
Både projektet och KLIVA-utredningen har undersökt vad som främst avgör utbildningsutbudet vad gäller kombinationsutbildningar med sfi. Samma fråga med samma svarsalternativ har ställts i enkätundersökningarna. Medan projektet har gett respondenterna möjligheten att ange flera svarsalternativ har respondenterna i KLIVA-enkäten fått välja den viktigaste faktorn som avgör utbildningsutbudet. Det gör det möjligt att förstå både vad som är viktigast och i vilken mån även andra faktorer anses vara viktiga.

Diagram 4. Vad som främst avgör utbildningsutbud hos huvudmannen (endast ett val)

Källa: KLIVA-utredningens enkätundersökning.

Diagram 5. Vad som främst avgör utbildningsutbud hos huvudmannen (flera val)

Källa: Projektets enkätundersökning.

Alla kommuner har inte besvarat båda enkäterna. Dessutom har vissa kommuner endast svarat på antingen KLIVA-enkäten eller projektets enkät. Med reservation för de begränsningar detta innebär för tolkningen av resultaten framträder bilden att det vanligtvis är bristyrken och samverkan med arbetsgivare som väger tyngst. Genomförda intervjuer i projektets kartläggning styrker denna bild. Många intervjupersoner betonar att efterfrågan från bransch och arbetsgivare är en grundläggande förutsättning för att anordna en kombinationsutbildning.

Drygt var tredje kommun i projektets enkätundersökning tillmäter *varken* verksamhetens förutsättningar eller elevernas önskemål stor vikt. En majoritet fäster inte stor vikt vid *antingen* verksamhetens förutsättningar eller elevernas önskemål. De som uppger en annan faktor som en av de mest avgörande har oftast svarat att de tar hänsyn till vad andra kommuner eller Arbetsförmedlingen erbjuder. I kartläggningen har det också framgått att den kommunala politikens vilja kan avgöra utbudet.

De två vanligaste yrkesinriktningarna inom kombinationsutbildning, vård och omsorg respektive barn och fritid, syftar inte sällan till att bidra till den kommunalt finansierade verksamhetens kompetensförsörjning. En del intervjuade menar att det är den "enklaste" vägen att gå, då de vet att det finns ett kontinuerligt behov av personal och att det kan vara lättare att föra dialog inom den egna förvaltningen än att initiera dialog med arbetsgivare inom näringslivet.

5.1.2 Potentialen i regional utbildningsplanering varierar

Bland de kartlagda regionerna finns regioner där flera informanter på olika nivåer beskriver en outnyttjad potential i en mer regional utbildningsplanering och mer samverkan generellt kring kombinationsutbildningar. På omvänt sätt finns det

andra regioner där informanterna har svårt att identifiera vad det skulle gå att få ut av regional samplanering.

31 procent av de svarande huvudmännen för komvux i KLIVA-enkäten svarade nej på frågan om ett ökat regionalt samarbete skulle medföra ett breddat utbud av kombinationsutbildningar med sfi. Större städer och landsbygdskommuner hade högst andel med svaret nej. Av de knappt 70 procent som ansåg att regionalt samarbete skulle bredda utbildningsutbudet angav nästan hälften att det skulle ge möjlighet till ett ökat antal kombinationsutbildningar. Drygt 40 procent såg möjligheten att skapa fler yrkesinriktningar inom sfi och 17 procent vardera svarade att det skulle skapa fler nivåer inom sfi respektive en ökad differentiering avseende studietakt (SOU 2020:66).

Att genom samarbete kommuner emellan tillsammans kunna erbjuda ett bredare utbud och få ett större elevunderlag bygger på att ett antal förutsättningar finns på plats. Projektets regionala kartläggning visar att skillnader i bland annat befolkningstäthet, elevunderlagets storlek och pendlingsmöjligheter påverkar hur stor potential som finns. Stora avstånd och brister i pendlingsmöjligheter gör på sina håll att eleverna inte är så rörliga att potentialen i en mer regional utbildningsplanering skulle kunna realiseras. I mindre kommuner kan det därtill finnas en farhåga att de större kommunerna som har kapacitet att anordna kombinationsutbildningar skulle ”dränera” små kommuner på invånare i arbetsför ålder.

Kartläggningens intervjuer med informanter visar samtidigt att det finns saker i alla regioner som skulle kunna utvecklas vad gäller samarbete kring kombinationsutbildningar. Det handlar exempelvis om:

- Möjligheten i att samarbeta genom fjärr- och distanslösningar för kombinationsutbildningar, framför allt för regioner med små vuxenutbildningar och långa avstånd.
- Mer strategiska samtal och koordinering av vilka utbildningar som erbjuds var.
- Koordinering av kursstarter för att undvika halvtomma utbildningar och minska väntetiden för kursstart för individer.
- En gemensam funktion för samordning.
- Mer utvecklad struktur/systematik/processkedja för kartläggning av och dialog kring arbetslivets behov mellan den lokala och regionala nivån, inklusive vilken roll som regionerna skulle kunna ta.
- Mer gemensam marknadsföring och information om utbudet.

5.2 Kombinationsutbildningar organiseras och genomförs på många olika sätt

Kartläggningen i de fem studerade regionerna visar att kombinationsutbildningar kan organiseras, utformas och genomföras på många olika sätt. Ett flertal, ofta samverkande, förutsättningar påverkar hur huvudmän och utbildningsanordnare arbetar med kombinationsutbildningar. Som tidigare nämnts har huvudmän inte bara att överväga hur kombinationsutbildningar bör utformas, utan även om det också eller i stället bör erbjudas andra varianter där språk och yrke kopplas samman.

Några förutsättningar som påverkar vägvalen vad gäller just kombinationsutbildningar är geografiskt läge, politiska prioriteringar, finansiella resurser, hur kommunen är organiserad, storleken på kommunen generellt och vuxenutbildningen specifikt, om vuxenutbildning bedrivs i egen regi och/eller på entreprenad, lokaler, samarbete med gymnasieskolan, samarbete med näringslivet, elevunderlagets storlek, elevernas förutsättningar och behov och tillgången på personal inom olika yrkeskategorier. Även synen på kombinationsutbildningens tänkta funktion påverkar vägval på olika nivåer. Vilken prioritet som utvecklingsarbete kring kombinationsutbildningar har och vilken utvecklingskapacitet som finns, exempelvis i form av strategiska resurser, har också betydelse för organiseringen och utformningen.

5.2.1 Studie- och yrkesvägledning förekommer i liten utsträckning vid antagning

I detta avsnitt beskrivs arbetet med antagning, kartläggning samt studie- och yrkesvägledning inför utbildningen utifrån kartläggningen i de fem regionerna.

Antagningsprocessen kan se ut på många skilda sätt. Både avseende hur rekrytering går till och vilka moment som ingår i processen, såsom studie- och yrkesvägledning, kartläggning och intervjuer. Inte minst de skilda kommunala kontexterna, vad gäller bland annat kommunstorlek och storleken på målgruppen, gör att variationerna kan vara stora.

Vad gäller rekryteringen kan det i kommuner där det finns få i den potentiella målgruppen handla om att ”handplocka” elever på olika sätt, exempelvis från sfi eller i samverkan med Arbetsförmedlingen eller den kommunala arbetsmarknadsenheten. Andra kommuner, i regel där den potentiella målgruppen är större, arbetar inte uppsökande på personnivå utan har ett mer öppet förfarande med marknadsföring och information.

Bilden utifrån de fem studerade regionerna är att studie- och yrkesvägledning förekommer i liten utsträckning vid antagning till kombinationsutbildning. Den individuella vägledning som förekommer sker främst *innan* valet av kombinationsutbildning. Det finns vägledare som bokar in alla elever på sfi på obligatoriska samtal, men mer vanligt är att elever erbjuds samtal vid behov. Fokus ligger då oftast på att informera och det arbetas i relativt liten omfattning

med samtal av vägledande karaktär. Informationen handlar ofta om utbildningsutbud och studiefinansiering. Vägledare använder i regel inte tolk i dessa samtal och menar att elevernas språknivå är eller bör vara så hög att det inte ska behövas.

Någon form av kartläggning av elevers språkkunskaper och/eller erfarenheter, kunskaper och kompetenser knutna till arbetslivserfarenheter görs ofta innan elever påbörjar kombinationsutbildning. Vem eller vilka som arbetar med kartläggning är olika beroende på hur vuxenutbildningen i stort är organiserad. Den generella bilden som framträder är att det finns utvecklingsområden i organiseringen av kartlägningsarbetet. Den dokumentation som ska förmedla resultatet av den kartläggning som görs innan eller under antagningsprocessen når exempelvis inte alltid lärarna. Dokumentationen kan exempelvis ”fastna” hos huvudmannen eller kommunens arbetsmarknadsenhet. När eleverna väl påbörjat utbildningen gör både språk- och yrkeslärare en egen kartläggning. I vissa fall genomför en vägledare först en mer översiktlig kartläggning.

I vissa kommuner läggs mer kraft på antagningsprocessen än i andra. I några kommuner som intervjuats är exempelvis vägledare tillsammans med lärare och rektor involverade i processen. Sökande kallas till samtal för noggrann kartläggning och för att säkerställa att de elever som slutligen antas har förutsättningar att klara av utbildningen.

5.2.2 Stora variationer i utformningen

Kombinationsutbildningar består av många komponenter. I detta avsnitt beskrivs utformningen av kombinationsutbildningar avseende språklig nivå, form, stödjande insatser, APL, validering och studie- och yrkesvägledning.

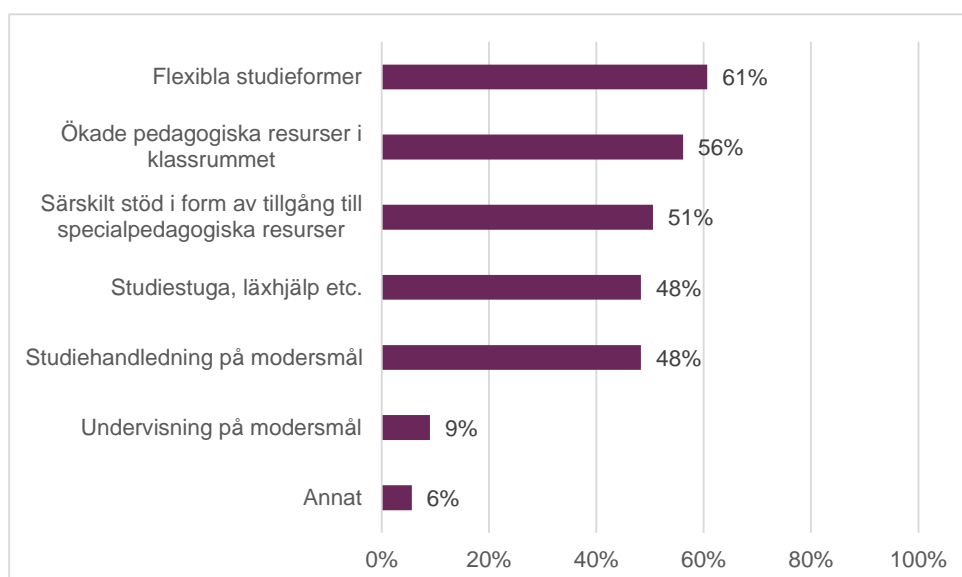
Enligt 20 kap. 20 § skollagen ska en elev ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Huvudmän har inte rätt att ställa upp egna förkunskapskrav för antagning till komvux men av projektets kartläggning framgår att verksamheter i praktiken ofta formulerar språkliga nivåer, exempelvis avklarad sfi kurs D, för att få påbörja en viss kombinationsutbildning. Av kartläggningen framgår att samma yrkesinriktning, exempelvis barn och fritid, av olika huvudmän kan bedömas kräva olika förkunskaper i svenska. Många huvudmän och utbildningsanordnare funderar kring vilka språkliga förkunskaper elever generellt behöver ha för att klara kombinationsutbildningar inom olika yrkesinriktningar och efterfrågar andras erfarenheter. Av de svarande på projektets enkät framstår det som vanligast att erbjuda kombinationsutbildning för sfi kurs D (93 procent av de svarande gör det) och då främst för elever på studieväg 2 och/eller 3. Av kartläggningens intervjuer framgår ett mönster i form av att huvudmän rör sig mot att erbjuda kombinationsutbildningar på allt högre sfi-nivåer eller på sva-nivå. Ur ett genomströmningsperspektiv menar vissa röster att en hårdare antagning baserad på goda språkkunskaper är att föredra, medan andra i högre grad utgår från de elever de har och deras förutsättningar och behov.

Projektets enkätundersökning visar att det kombinerade upplägget, där språk- och yrkesundervisning i någon mån är pedagogiskt samordnat, är det vanligaste sättet att utforma kombinationsutbildningar (62 procent). Därefter kommer det integrerade genomförandet (39 procent), vilket innebär en helt integrerad undervisning med genomgående pedagogisk samordning. Minst vanligt är att ha ett parallellt upplägg med fristående kurser utan samordning (19 procent).⁶ Även KLIVA-utredningens enkät visar samma mönster även om den procentuella fördelningen mellan de olika genomförandeformerna inte är densamma.

Som tidigare framgått kan initiativ till start av kombinationsutbildningar komma från olika håll. Kartläggningen visar att var initiativet kommer ifrån verkar kunna få betydelse för vilka faktorer som främst tas hänsyn till i utformningen av undervisningen. När initiativ kommer ”ovanifrån”, exempelvis från kommunpolitiker eller samrådsorgan, utgår utformningen ofta från en önskan att snabbt lösa kompetensförsörjningsproblem och att erhålla statsbidrag. I dessa fall tas det sällan hänsyn till vilken typ av undervisning man vill se och/eller har möjlighet att erbjuda med de förutsättningar som går att ordna. Lärare involveras i regel sent i planeringen. När initiativ kommer ”underifrån”, det vill säga från rektorer och/eller lärare, är det vanligare att rådande förutsättningar i form av exempelvis tillgång till lämpliga lärare, lokaler och didaktiska frågor, i högre grad får styra upplägget av undervisningen.

Av projektets enkätundersökning framgår att de flesta, nio av tio, kommuner erbjuder någon form av stödjande insatser för kombinationsutbildningar. Skälen till att stödjande insatser inte erbjuds tycks variera, exempelvis nämns personal- eller resursbrist, att det inte funnits behov eller att det inte blivit aktuellt ännu.

Diagram 6. Andel kommuner som erbjuder olika stödjande insatser

Not. N = 89. Källa: Projektets enkätundersökning.

⁶ Kommuner som erbjuder fler än en kombinationsutbildning kan ha olika upplägg på dem, vilket gör att summan överstiger 100 procent.

Som framgår av diagrammet är det stor skillnad på vilka stödjande insatser elever erbjuds beroende på vilken kommun de läser i. Få, knappt 10 procent, av kommunerna erbjuder 5–6 olika typer av stödjande insatser. Därutöver är det ungefär lika stora andelar, mellan 21 och 24 procent, som erbjuder en, två, tre eller fyra olika typer av stödjande insatser.

Samarbetet med arbetsgivare under utbildningen kan både se olika ut och fungera olika väl. Hur välfungerande samarbetet är fördjupas i avsnittet om svårigheter och utmaningar kombinationsutbildningar är förknippade med. När utbildningen genomförs består branschens delaktighet i hög grad av den arbetsplatsförlagda utbildningen, även om det förekommer att branschföreträdare är engagerade i den skolförlagda delen genom till exempel föreläsningar.

I kartläggningen har det framkommit att utbildningsanordnarna har i huvudsak två olika sätt att förlägga elevernas tid på apl. Det ena sättet innebär att apl schemaläggs ett par dagar i veckan. Övriga dagar har eleven undervisning. Det andra sättet innebär att apl förläggs i perioder om fyra till sex veckor per termin och då är eleverna på apl-platsen samtliga dagar aktuella veckor. Ibland avgörs upplägget av det som bedöms vara bäst för branschen. Meningarna är delade om vilket upplägg som gynnar elevernas språkliga utveckling mest.

Ansvar för att anskaffa apl-platser är i många fall yrkeslärarens. Flera yrkeslärare använder sig av sina personliga nätverk. Det finns exempel på huvudmän och utbildningsanordnare som har inrättat samordnande funktioner som stödjer utbildningarnas arbete med att hitta apl-platser, eller platsbanker för olika praktikformer.

Kartläggningen visar att det inom vissa yrkesområden verkar vara enklare att anskaffa apl-platser än inom andra. Olika branschers konjunkturkänslighet tycks påverka möjligheten till apl-platser. I högkonjunktur efterfrågar dessa branscher färdigutbildade medarbetare och de kan ha svårt att avsätta tid för en apl-handledare. I lågkonjunktur kan minskning av personalstyrkan försvåra tillgången till apl-handledare. Kombinationsutbildningar med inriktning vård och omsorg eller barn och fritid nämns generellt sett som enklare. Det kan finnas kommunintern samverkan med kommunala arbetsplatser och i vissa intervjuer har informanter framfört att arbetsgivare inom dessa branscher har identifierat att deras framtida medarbetare till delar kommer från kombinationsutbildningarnas målgrupp.

De flesta, knappt nio av tio, av de svarande kommunerna i projektets enkätundersökning erbjuder orienteringskurser inom ramen för sina kombinationsutbildningar. Den vanligaste orienteringskursen som erbjuds är yrkessvenska (77 procent). Därefter studieteknik (46 procent) och introduktion till kurser (44 procent).

Både enkätundersökningen och genomförda intervjuer visar att validering inom kombinationsutbildningar sker i låg grad. Endast 13 procent av de svarande i projektets enkät uppger att de erbjuder validering som orienteringskurs. I

intervjuerna framkommer att elevernas erfarenheter ofta inte räcker för att validera delar av utbildningen. Av intervjuerna framgår dock att yrkeslärare ofta har ett validerande förhållningssätt. Det kan handla om att yrkeslärarna anpassar utbildningen och undervisningen så att eleven inte behöver göra vissa moment eller att ytterligare kurser läggs till i utbildningen.

Alla är inte positiva till validering inom kombinationsutbildningar. I kartläggningen förekommer kritiska röster som menar att validering gör att eleven går miste om nödvändig språkträning vilket kan medföra att eleven inte blir anställningsbar trots avklarad utbildning.

Vägledningssamtal under utbildning är oftast begränsat till om det sker förändringar i elevers studiesituation. Förutom information och enskilda samtal kan elever inom kombinationsutbildning få generell vägledning i olika former. Med generell vägledning menas hela den verksamhet som syftar till att eleven förbereds och planerar för sin framtid. Det kan exempelvis ske i form av orienteringskurser. Av projektets enkätundersökning framgår att ungefär var fjärde svarande kommun erbjuder kunskaper om arbetsliv/arbetsmarknad som orienteringskurs. Knappt var femte kommun erbjuder studie- och yrkesval som orienteringskurs. Några, 8 procent av kommunerna, erbjuder båda dessa orienteringskurser. Orienteringskurser kan ligga före en kombinationsutbildning men också ingå som del i kombinationsutbildningen. Ibland sker generell vägledning insprängt i yrkesutbildningen. Hos vissa utbildningsanordnare är vägledare involverade i generell vägledning, hos andra är det framför allt yrkeslärare som håller i de delar som handlar om att förbereda eleverna för kommande yrkesliv. I vilken grad samverkan sker mellan vägledare och lärare i själva undervisningen varierar.

5.2.3 Olika heterna gör det svårt att aggregera resultat

Projektet har inte gjort en effektutvärdering av kombinationsutbildningar. När diskussioner förs om resultat är det viktigt att komma ihåg att kombinationsutbildningar runtom i landet varierar i flera avseenden, bland annat vad gäller elevernas förkunskaper, utbildningens utformning och undervisningens genomförande. Spretigheten gör det svårt att nämna kombinationsutbildningar som en insats. Det finns exempel på kombinationsutbildningar som inte har lett till att eleverna generellt bedömts vara anställningsbara av arbetsgivare, men det finns också flera exempel på kombinationsutbildningar som i hög grad har lett till anställning. Huvudmän och utbildningsanordnare beskriver arbetet med kombinationsutbildningar som en process med ett ständigt prövande och omprövande. Intervjuade rektorer framför att utbildningar som i låg grad leder till anställning antingen läggs ner eller görs om.

En fråga som många intervjuade funderar över är vilka yrkesinriktningar som ”fungerar” som kombinationsutbildning. Utifrån kartläggningen går det inte att dra några tydliga slutsatser, inte minst för att samma yrkesinriktning kan genomföras så olika. Vissa yrkesinriktningar verkar dock enligt flera

intervjupersoner generellt passa bättre än andra – samtidigt har inte alla samma erfarenheter om en och samma yrkesinriktning.

De yrkesinriktningar som generellt anses fungera bättre är de där själva utbildningen eller arbetsgivarna ställer lägre krav på avancerat fackspråk. I intervjuerna nämns exempelvis arbete inom godshantering, lager, fastighetskötsel och restaurang. Samtidigt är det inte alltid lika många sökande till dessa kombinationsutbildningar som de utbildningar som anses ”svårare” att få till. Enligt samma logik framförs det att yrken eller utbildningar som innehåller mer avancerat fackspråk eller exempelvis goda matematiska förkunskaper är svårare att utforma på ett sätt som eleverna klarar av och som leder till arbete. Två exempel på sådana yrken som nämnts i kartläggningen är nätverkstekniker samt maskin- och processoperatör. Därutöver framkommer i kartläggningen att de språkliga kraven från arbetsgivare inom bygg och anläggning kan vara svåra att möta.

En yrkesinriktning det råder delade meningar om är vård- och omsorg. Det tycks i huvudsak dels bero på att den lokala efterfrågan varierar, dels på olika utformningar av utbildningen. Medan en del rektorer ger bilden av att arbetsgivare inom detta område är mer villiga att anställa personer med sämre språkliga förutsättningar och att en hög andel går ut i arbete, beskriver andra att patientsäkerhetskrav och beslut i kommunen om vad som krävs för att arbeta inom vård- och omsorg gör att eleverna har svårt att få anställning efter utbildningen. Det är viktigt att komma ihåg att utbildningarna kan vara utformade väldigt olika, förutom hur pass integrerat upplägget är, även vilka språkliga förkunskaper som i praktiken ställs, vilka kurser eleverna läser i vilken ordning och samarbetet med arbetsgivare. En del kommuner erbjuder yrkesinriktningen i flera steg där det finns möjlighet att börja med introduktionsutbildning, för att sedan läsa mot vårdbiträde och sedan kunna bygga vidare mot undersköterska. Andra erbjuder bara en yrkesutgång.

5.2.4 Uppföljningen brister generellt

Något som försvårar en aggregerad resultatbild är att uppföljningen generellt brister. Resultaten av kombinationsutbildningarna följs inte alltid upp och i kartläggningen har det framkommit att ett flertal inte har fungerande uppföljningsrutiner.

Bland de huvudmän och anordnare som följer upp resultaten varierar det hur uppföljningen görs både vad gäller form och vilken information som följs upp. Det kan exempelvis ske via mejl, telefon, SMS eller enkät och ske vid kursavslut, tre månader efter och/eller sex månader efter utbildningens slut.

När uppföljning görs vid kursavslut handlar det i regel om vad som är nästa steg för eleverna. I kartläggningen har det framgått att studie- och yrkesvägledning efter avslutad utbildning sällan sker. Den uppföljning som ha skett efter en tid efterfrågar oftast information om de tidigare elevernas sysselsättningsstatus och om de arbetar inom ett för utbildningen relevant område.

5.3 Hinder och svårigheter för kombinationsutbildningar finns på olika nivåer

Ett av syftena med projektets kartläggning har varit att identifiera vilka hinder och svårigheter som kombinationsutbildningar är förknippade med. I kartläggningen har det framkommit många olika hinder och svårigheter utifrån olika perspektiv och på olika nivåer. Inte minst de olika lokala kontexterna gör att huvudmän och utbildningsanordnare möter olika svårigheter. De som nämns här är de som framstår som vanligast förekommande.

Begränsande förutsättningar att starta kombinationsutbildningar

Som framgår av den nationella överblicken erbjuder inte alla kommuner kombinationsutbildningar. Alla kommuner ser inte ett behov av just den kombinationen av utbildning, beroende på elevernas förutsättningar och önskemål samt förekomsten av andra utbildningsvägar.

Kartläggningen visar också att det kan vara svårt att få till stånd kombinationsutbildningar. Det kan bero på en kombination av ofta samverkande orsaker. En del kommuner har exempelvis för få elever som läser sfi eller sva och dåliga pendlingsmöjligheter. Det kan också handla om begränsningar i verksamhetens förutsättningar som tillgång till personal, lokaler och utrustning. Kombinationsutbildningar är mer resurskrävande på personal vilket kan vara svårt att lösa för organisatoriskt små vuxenutbildningar. Det råder dessutom allmän brist på yrkeslärare.

Kortsiktig finansiering av utbildningarna

En av de vanligaste utmaningarna som nämns i kartläggningen är den kortsiktiga finansieringen av kombinationsutbildningar. Att medfinansiering inte längre krävs anses ha gett ökade möjligheter att erbjuda kombinationsutbildningar. Samtidigt framhåller flera intervjuade att statsbidrag fortfarande bara beviljas för ett år i taget, vilket får flera konsekvenser för arbetet med kombinationsutbildningar. För huvudmän innebär det ett risktagande att erbjuda utbildningar som är längre än ett år, särskilt om de kräver investeringar i exempelvis maskiner. Osäkerheten om nya kursstarter kommer att kunna ges resulterar i att planering bara kan göras kortsiktigt. Detta gör det svårt att få till kontinuitet i både utbildning och i samarbetet mellan lärare i undervisningen, vilket är viktiga förutsättningar för en utbildning av god kvalitet. I kartläggningen uttrycker några informanter att de skulle vilja se att statsbidraget i stället gavs utifrån utbildningsstarter i likhet med statsbidraget för yrkeshögskoleutbildning, vilket skulle göra det möjligt att säkra finansieringen för utbildningar längre än ett år. I kartläggningen framkommer också önskemål om att staten borde statsbidragsfinansiera även förberedande insatser inför en kombinationsutbildning, exempelvis yrkesförberedande sfi, för att på så sätt skapa bättre förutsättningar för huvudmän att erbjuda eleverna sådana insatser.

Svårt att koordinera med Arbetsförmedlingen

Medan vissa huvudmän upplever att det är svårt att över huvud taget få kontakt med Arbetsförmedlingen, har andra upparbetade kanaler för dialog. Oavsett vilket upplever många huvudmän att samarbetet behöver fungera bättre. Framför allt nämns att det är svårt att koordinera utbud och kursstarter med Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar. Arbetsförmedlingen upplevs ha begränsade möjligheter att koordinera utbudet lokalt. Som exempel på detta beskriver några intervjupersoner att Arbetsförmedlingen kan starta upp en arbetsmarknadsutbildning med samma yrkesinriktning som komvux redan erbjuder.

Svårigheter kan även finnas vad gäller samverkan kring enskilda elever och att man använder sig av olika urvalskriterier. Det finns också frågetecken kring hur Arbetsförmedlingen prioriterar mellan att hänvisa till reguljär utbildning i förhållande till andra insatser, ansvarsfördelning mellan Arbetsförmedlingen och deras så kallade KROM-leverantörer och hur samverkan ska ske med dessa.

Svårt att navigera mellan myndighetssystem

Huvudmannarepresentanter, rektorer och lärare beskriver i kartläggningen att olika regelverk som kan vara tillämpliga för den enskilde är svåra att navigera mellan och är svåra att få en helhetsbild av. Det vanligaste som nämns är Arbetsförmedlingens regelverk, Centrala studiestödsnämndens (CSN) regelverk för studiemedel, regelverket för den kommunala vuxenutbildningen och regelverket kring försörjningsstöd. Den så kallade gymnasielagen, lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå, är också aktuell för vissa elever.

För individen är det inte lätt att navigera mellan de olika regelverken eller olika myndighetssystem och det händer att elever hamnar i svåra ekonomiska situationer till följd av detta. Beroende på bland annat eventuella tidigare studier och finansieringen av dessa, hur kombinationsutbildningen är utformad och förändringar som sker i genomförandet kan eleverna få svårt att finansiera hela utbildningen och därmed fullfölja den.

Vägledare i kartläggningen vittnar om att samtal om elevens ekonomi tar mycket tid och energi. All information måste vara individanpassad då det finns varierande möjligheter till studiefinansiering beroende på vilka myndighetskontakter eleven har. Det innebär att tid tas upp som annars hade kunnat läggas på generell och individuell vägledning, som är viktigt för elevernas inträde på arbetsmarknaden.

Ur ett organisationsperspektiv kan de många regelverken att förhålla sig till göra det till en svår uppgift att utforma och genomföra en kombinationsutbildning som inte riskerar att ge vissa elever problem med exempelvis försörjningen och därmed att fullfölja utbildningen. Det kan också vara svårt att säkerställa kontinuitet i utbildning och undervisning beroende på andra aktörers beslut om elevernas försörjning och vilka insatser de ska delta i.

Samverkan med arbetslivet avgörande men svårt

Samverkan med branscher och arbetsgivare framhålls av flera huvudmän och utbildningsanordnare som avgörande för att lyckas med kombinationsutbildning.

En utmaning för flera huvudmän är att kombinationsutbildning och dess målgrupp generellt är ganska okänd hos arbetsgivare och arbetsgivarrepresentanter. I kartläggningen framgår att det i regel tar lång tid att skapa förståelse för målgruppen, vilken flexibilitet och anpassning som krävs och i grunden att se möjligheterna med kombinationsutbildning för att möta kompetensförsörjningsbehov. Informanter, ofta rektorer och utbildningsstrateger eller motsvarande, upplever ofta att de inte vet hur de ska lyckas få arbetsgivare att förstå att de måste vara beredda att anpassa sina krav och vara mer flexibla för att lösa sin kompetensbrist. Samtidigt kan arbetsgivare uppleva att skolorna inte alltid förstår deras behov och förutsättningar. I kartläggningen framkommer det att huvudmän och utbildningsanordnare inte sällan vid utbildningsplanering får höra från bransch eller arbetsgivare att eleverna allmänt behöver ”en hög språklig nivå”, eller vid återkoppling från arbetsgivare får höra att eleverna ”måste bli bättre på språk” för att kunna få en anställning. Flera huvudmän och utbildningsanordnare ser ett behov av att få en tydligare uppfattning om vilka mer specifika yrkeskommunikativa färdigheter branscher och arbetsgivare inom olika yrkesområden bedömer att eleverna behöver.

I kartläggningen framkommer varierande utmaningar kopplade till apl. Den vanligaste utmaningen handlar om bristen på apl-platser och konkurrensen om platser från andra utbildningar. Elever på kombinationsutbildningar upplevs ofta inte vara de mest intressanta från arbetsgivarnas perspektiv. Bristen på apl-platser kan leda till förlängd studietid för eleverna eller att kombinationsutbildningar inte kan erbjudas alls. Det skapar också merarbete för vägledare som behöver revidera studieplaner.

Från ett arbetsgivarperspektiv kan det vara krävande med språksvaga praktikanter, vilket gör att arbetsgivare kan dra sig för att erbjuda apl-platser igen och att det är svårt att förmå personal att vara handledare. Inom vissa branscher brister handledarutbildning och det är därmed inte alla elever som möter en arbetsplats med personal som rustats för att erbjuda en god handledning. Det förekommer också att elever blir illa bemötta under sin apl, ibland direkt kopplat till deras härkomst.

Dilemman och avsaknad av vägledning kring utformning och genomförande

Såväl huvudmän, utbildningsanordnare, rektorer, lärare som studie- och yrkesvägledare saknar vägledning kring olika aspekter av kombinationsutbildningar. De som organiserar, genomför och undervisar inom kombinationsutbildningar har många svåra vägval att göra. Olika perspektiv står ibland i konflikt med varandra och det är i flera fall inte tydligt vad som är ”rätt” eller ”fel”.

De dilemman och målkonflikter som framkommer i kartläggningen går att relatera till kombinationsutbildningars olika syften, som beskrevs i kapitel 3 och som leder till olika slutsatser om hur utbildningen bör utformas och vad som är det viktigaste målet med utbildningarna i förlängningen. Exempelvis: Är kombinationsutbildningar framgångsrika om eleverna når godkända resultat och uppvisar en snabbare språklig progression, men ett fåtal går vidare till anställning? Bör kombinationsutbildningar främst ses som en sysselsättningsinsats med syfte att personer långt från arbetsmarknaden kommer närmare (men nödvändigtvis inte direkt efter utbildningen når) sysselsättning, eller bör de framför allt syfta till att möta arbetsgivares behov av arbetskraft och därmed rikta sig till personer närmre arbetsmarknaden som har relativt goda förutsättningar att möta de krav som arbetsgivarna ställer?

I kartläggningen framhåller flertalet huvudmän och utbildningsanordnare samma dilemma, som de kan uttrycka ungefär så här: ”Arbetsgivare ställer höga krav på språknivå för anställningsbarhet. Samtidigt undrar man hur mycket språk som är rimligt att lära sig på kort tid, ofta inte mer än ett år, och samtidigt klara av yrkeskurser på gymnasienivå när man språkligt ofta är på sfi-nivå?”. Dilemmat går att knyta till frågan om vilket perspektiv kombinationsutbildningar främst bör utformas utifrån – ett utbildningsperspektiv, sysselsättningsperspektiv eller ett kompetensförsörjningsperspektiv?

I och med att kombinationsutbildningar inte är en reglerad skolformsdel/lärandeform uppstår ett tolkningsutrymme vad gäller bland annat antagning, kursinnehåll och bedömning som upplevs som osäkert att navigera i och där det kan finnas olika perspektiv på kombinationsutbildningarnas roll och därmed relationen mellan andraspråksundervisningen och yrkesundervisningen. Rektorer som uppmärksammar detta i praktiken formulerar det som att det finns olika ”läger” som försvårar samarbete och utveckling. Avsaknad av vägledning leder till olika uppfattningar av befintligt handlingsutrymme inom ramen för styrdokumentet. Det avser bland annat bedömning, vilket innehåll som är relevant och bör prioriteras samt vilka anpassningar som ”får” göras. Detta får konsekvenser för undervisningen och likvärdigheten i utbildningen.

Vad gäller validering, som inte är så vanligt förekommande, lyfter vissa informanter i projektets kartläggning att det är otydligt hur arbetsprocessen för validering ska gå till för elever på kombinationsutbildningar, som inte har svenska som modersmål, och att det saknas en modell att arbeta utifrån.

Begränsningar i verksamheten

I projektets kartläggning framkommer också att det finns begränsningar i verksamheterna, hos huvudmannen och/eller utbildningsanordnare, som inverkar på kombinationsutbildningarnas kvalitet och resultat.

I kartläggningen av studie- och yrkesvägledningen kopplad till kombinationsutbildningar framgår att målgruppen har ett stort informationsbehov och att behovet i regel inte står i paritet med varken resurserna som finns och

kompetensen att vägleda i mångkulturella sammanhang. Ett problem som uppstår när antagning, kartläggning och/eller vägledning brister är att elever kan påbörja en utbildning de inte har förutsättningar eller motivation att klara av, vilket blir en förlust ur allas perspektiv.

Vad gäller stödjande insatser framkommer det röster i kartläggningen som menar att det inte alltid är stöd i själva utbildningen som eleverna kan behöva för att klara av den. Det som hindrar elevernas progression handlar ibland om exempelvis psykisk ohälsa, och i dessa fall hade ökad tillgång till kurator varit en mer effektiv insats att sätta in. Även från ett vägledarperspektiv lyfts behovet av kuratorer för att kunna avlasta och renodla vägledarrollen.

I kartläggningen finns både huvudmän som upplever att upphandling och dialog med externa utbildningsanordnare fungerar väl, men också de som ser svårigheter i detta. Det handlar framför allt om att det är svårt och tar lång tid med nya leverantörer skapa förståelse för och samsyn kring kombinationsutbildning och vad det innebär. Nya upphandlingsomgångar gör att det kan bli byte av leverantörer och svårt att få till kontinuitet i arbetet.

För lärare är undervisning inom kombinationsutbildning ett komplext och krävande uppdrag. Undervisningen ska anpassas till en heterogen grupp av elever som ofta inte har avklarade sfi-studier men ändå studerar gymnasiala yrkeskurser på sitt andraspråk. I projektets kartläggning framkommer det att informanter som huvudsakligen har funktioner som lärare, rektorer och utvecklare/samordnare, uppfattar att beslutsfattare kan ha bristande förståelse för att kombinationsutbildning är någonting nytt och inte har insikt i vad som krävs av både lärare och organisation för en kombinationsundervisning av god kvalitet. Informanterna beskriver att det bland annat resulterar i att det sällan tidigt i planeringsprocessen tas hänsyn till förutsättningar för undervisningen, såsom didaktiska frågor, tillgång ändamålsenliga lokaler och tillgång till lämpliga lärare. Det framhålls att kombinationen av gymnasiala yrkeskurser och sfi eller sva inte per automatik leder till goda resultat utan att det är undervisningens kvalitet som är avgörande för det.

6. Faktorer att beakta vid beslut om kombinationsutbildningar

Projektet har, med utgångspunkt i de fem kartlagda regionerna, sökt samla in erfarenheter om förutsättningar och vad som verkar vara framgångsrika sätt att organisera och genomföra kombinationsutbildningar på. Detta kapitel redovisar erfarenheter från de fem undersökta regionerna. Notera att kapitlet inte berör hur undervisningen i kombinationsutbildningar bör genomföras.

Sammanfattning

- Genom vägledning och stöd skulle den nationella nivån kunna öka likvärdigheten i organisering och genomförande av kombinationsutbildningar. Det gäller bland annat organisering och genomförande av kombinationsutbildning, bedömning och studie- och yrkesvägledning. Vidare finns behov av stödinsatser riktade mot samtliga yrkesgrupper som arbetar med kombinationsutbildningar.
- Samverkan om kombinationsutbildningar som del i den regionala kompetensförsörjningen bör utgå från lokala förutsättningar och befintliga samverkansarenor i regionerna, men behöver få särskilt utrymme som stående punkt.
- Språk- och yrkeslärare behöver ges förutsättningar att genomföra ämnesintegrerad planering, undervisning och uppföljning av utbildningen. Huvudmän och utbildningsanordnare kan göra detta genom att säkra utrymme i tid och resurser, agera för kontinuitet och långsiktighet, formulera riktlinjer och ge stöd i form av kompetensutveckling och forum för erfarenhetsutbyte.
- Elever bör få (ökad) tillgång till både generell och individuell vägledning och antagningsprocessen bör om möjligt stärkas för en bättre genomströmning.
- Förutsättningarna ser väldigt olika ut i landet, vilket gör det till en utmaning att identifiera framgångsrika sätt att organisera och genomföra kombinationsutbildningar på.

6.1 Ökad likvärdighet genom nationell vägledning och stöd

Den nationella nivån skulle kunna öka likvärdigheten i organisering och genomförande av kombinationsutbildningar genom vägledning och stöd. Med utgångspunkt i vad som framkommit som hinder och utmaningar i kartläggningen och det stöd som olika yrkesgrupper efterfrågat, presenteras nedan vad den nationella nivån skulle kunna ge för vägledning och stöd.

- Ta fram riktlinjer för hur en kombinationsutbildning bör organiseras och genomföras.

- Skapa nätverk för språk- och yrkeslärare som undervisar inom kombinationsutbildningar.
- Ta fram stöd till arbetsplatser som handleder elever inom kombinationsutbildningar (apl).
- Ta fram stöd för validering ur ett andraspråksperspektiv.
- Ta fram stödmaterial kring grundläggande färdigheter inom olika yrkesområden – litteracitet, numeracitet och digital kompetens.
- Ta fram stöd för bedömning av elever inom kombinationsutbildningar.
- Ta fram stöd och information kring organisering och genomförande av kombinationsutbildningar, inklusive kompetensutveckling.
- Tydliggöra den generella studie- och yrkesvägledningen som en viktig del av kombinationsutbildningen.
- Utveckla arbetet med språkstöd/språkbud och sprid det till fler branscher.

6.2 Utbildningsplanering och samverkan på strategisk och operativ nivå

Nedan presenteras, med utgångspunkt i kartläggningen i de fem regionerna, slutsatser om samverkan på strategisk och operativ nivå för att öka bidraget till den regionala kompetensförsörjningen.

- Det är viktigt att huvudmän och utbildningsanordnare i samverkan med branscher skapar en gemensam förståelse för vilka grundläggande färdigheter, inte minst yrkeskommunikativa färdigheter, som behövs för anställning inom olika yrkesområden.
- Det krävs god förankring hos kommuner och aktörer med mandat att besluta om kombinationsutbildningar. Ett system för strategisk samverkan på regional eller delregional nivå äger i sig inget mandat över utbildningsplaneringen. Behovet av samverkan för kombinationsutbildningar behöver därför vara förankrat hos lokala utbildningsanordnare.
- Samverkan med branscher, arbetsgivare och andra aktörer kring kombinationsutbildningar bör utgå från lokala förutsättningar och befintliga samverkansarenor i regionerna för att effektivt ta vara på medverkande aktörers tid och engagemang.
- I befintliga samverkansarenor behöver kombinationsutbildningar få särskilt utrymme som stående punkt för att tillsammans identifiera behov, de förutsättningar och de möjligheter som finns, former för samverkan samt för att medvetandegöra utbildningsformen.
- Det behövs en levande dialog kring arbetslivets behov av kompetens kontra utbudet av utbildningar. Det kan exempelvis göras genom att arbeta utifrån ett årshjul och genomföra branschinriktade regionala workshops. Målsättningen

bör vara att ta fram underlag för arbetet med den regionala kompetensförsörjningen i syfte att strategiska briststyrken ska kunna vägleda vilka kombinationsutbildningar som bör erbjudas.

- Branscher och arbetsgivare behöver involveras tidigt i utbildningsplanering. Branschernas delaktighet och ansvar kan se olika ut men behöver utökas för att de ska få förståelse för målgruppen som läser kombinationsutbildning. Erfarenheter från kartläggning är att det är nödvändigt att det finns en mottagare efter slutförd utbildning.
- Det behöver finnas en ömsesidig vilja att samverka. Sveriges kommuner och regioner (SKR) har tillsammans med Svenskt Näringsliv tagit fram en [checklista](#) som syftar till att bidra till en bra samverkan för ett stärkt och breddat utbud av utbildningar som motsvarar arbetsmarknadens behov.
- Språkombud, som framför allt finns inom vård- och omsorg, uppfattas underlätta för apl-platserna att förstå vad man kan förvänta sig av eleverna och vara en resurs för eleverna både under apl och för elever som får anställning efter avslutad utbildning. När språkombud används är det viktigt att det är tydligt hur den rollen förhåller sig till apl-handledarrollen på arbetsplatserna och att även språkombuden kan behöva utbildning för sin roll.

Inblick i arbetssätt

I kartläggningen framkommer det exempel på arbetssätt på både strategisk och operativ nivå som kan inspirera. I Gävle kommun finns exempelvis ett nära och lyckat samarbete tillsammans med en hotellkedja gällande kombinationsutbildning med inriktning gästservice. Arbetet inleddes med att de lärde känna varandras verksamheter genom bland annat studiebesök.

Utbildningen sattes sedan samman med gemensamma krafter. Praktiska moment är förlagda till hotellets olika avdelningar och samtliga inom utbildningen interagerar med varandra. Eleverna intervjuas inför antagning för att utröna intresse för utbildningen samt skapa förståelse för vad jobbet i sig innebär. En viktig faktor har varit att arbeta med personalens inställning för att se möjligheterna med att ha praktikanter och att vara handledare.

Handledarutbildning får personalen via skolan och handledare får även arvode, vilket upplevs ge en bra signal.

På mer operativ nivå finns exempel på apl-handledare som stödjer lärares urval av arbetslivsrelevant innehåll i utbildningen genom att handledarna formulerar konkreta kommunikativa utmaningar i specifika situationer under apl som lärarna sedan kan arbeta utifrån i sin undervisning.

6.3 Faktorer att beakta i styrning, organisering och utformning

Projektet har genom kartläggningen i de fem regionerna samlat erfarenheter kring förutsättningar som behövs för att organisera och genomföra

kombinationsutbildningar. Här presenteras vad som utifrån erfarenheter i de fem regionerna framstår som faktorer att beakta i beslut som rör styrning, organisering och utformning av kombinationsutbildningar.

6.3.1 Viktigt att ge styrning och stöd

Som tidigare nämnts är projektets rekommendation att undervisningen bör ske integrerande så långt det är möjligt. Utbildningen bör även vara sammanhållen. Språk- och yrkeslärare behöver ges förutsättningar att genomföra en ämnesintegrerad planering, undervisning och uppföljning av utbildningen. NC skriver i sin rapport *Undervisning inom kombinationsutbildningar* att om avgörande förutsättningar inte kan ordnas för ett integrerande upplägg kan det ses som en anledning att fundera på om andra former kan/bör ordnas antingen som ett första steg eller i stället för kombinationsutbildning.

Erfarenheter från projektets kartläggning talar för att huvudmän och utbildningsanordnare bör säkra:

- Utrymme i tid och resurser. Behovet och omfattningen tycks bland annat bero på lärarnas inställning till ämnesintegrerat arbete och hur länge de arbetat tillsammans. Nära samarbete mellan lärare framhålls av flera som avgörande för kvaliteten på utbildningen. Utrymmet handlar både om avsatt tid för planering inför start av kombinationsutbildning, gemensam planeringstid under utbildning och för utvärdering av den. Det kan även handla om möjlighet att delta i relevant kompetensutveckling och reflektera kring forskning och beprövad erfarenhet.
- Tillgång till lämpliga lokaler, såsom metodrum.
- Kontinuitet och långsiktighet. Vissa faktorer som påverkar detta ligger utanför huvudmännens påverkansmöjlighet, som statsbidragens utformning och Arbetsförmedlingens uppdrag. Huvudmän och utbildningsanordnare bör sträva efter att möjliggöra att samma lärare får arbeta med undervisning i kombinationsutbildningar tillsammans flera gånger, att det finns en god och kontinuerlig kommunikation med exempelvis Arbetsförmedlingen kring anvisningar och mellan huvudman och eventuella externa utbildningsanordnare. Vid upphandling är det av stor vikt med god framförhållning så att rekrytering av lärare och anskaffning av lokaler kan påbörjas i god tid.
- Tydlighet i vilken utbildning och undervisning huvudmannen vill att utbildningsanordnarna bedriver. Något som verkar stödjande är när huvudmän formulerar riktlinjer för att skapa tydlighet kring vad som ska gälla för kombinationsutbildningar i kommunen, särskilt när det finns externa utbildningsanordnare. Huvudmannen kan ge stöd genom en tydlig uppdragsbeskrivning och relevant fortbildning till både rektorer, pedagogiska ledare och lärare. Uppsala kommun har goda erfarenheter av rektorsmöten där alla utbildningsanordnare ska delta för att diskutera utvecklingsfrågor. För större kommuner eller kommunsammanslutningar

kan inspiration hämtas från Göteborgsregionen där de ingående huvudmännen centralt rustat skolledningarna kring hur de kan leda och styra en vuxenutbildning som erbjuder yrkesutbildning med språkstöd. De kan se en tydlig skillnad mellan de vuxenutbildningar som deltagit och inte i de insatser som erbjudits.

- Att rektorer både ger riktlinjer och stöd för samarbetet lärare emellan. Enbart reglering av minsta antalet timmar lärarna ”ska arbeta tillsammans” är utifrån erfarenheterna i kartläggningen inte tillräckligt, utan även vad som ska integreras och hur.
- Att lärare har tydligt ansvar och tydliga roller.

6.3.2 En stärkt antagning och vägledning

Intervjuer inför antagning framhåller flera intervjuade i kartläggningen som en framgångsfaktor för att få motiverade elever som har förutsättningar att klara utbildningen. Erfarenheter från både projektets kartläggning och tidigare utvärderingar av kombinationsutbildningar (Oxford Research, 2019; Strategirådet 2019) är att en mer kvalificerad antagningsprocess, med noggrann kartläggning, och/eller intervjuer där lärare är involverade, bidrar till en ökad genomströmning.

En slutsats från kartläggningarna är att elever bör få (ökad) tillgång till både generell och individuell studie- och yrkesvägledning utifrån syftet att elever ska göra informerade studieval, påskynda arbetsmarknadsinträde och för att möta kompetensbehov.

Studie- och yrkesvägledare och språk/yrkeslärare behöver ges förutsättningar att samverka kring den generella vägledningen inom ramen för utbildningen. Utifrån kartläggningen går det inte att dra några tydliga slutsatser om vem som bör ge generell studie- och yrkesvägledning (vägledare och/eller yrkeslärare) och på vilket sätt (exempelvis insprängt i yrkesutbildningen och/eller i orienteringskurser). Detta kan göras på olika sätt och vid beslut om tillvägagångssätt behöver bland annat verksamhetens förutsättningar och personalens kompetens tas hänsyn till.

En central slutsats om studie- och yrkesvägledningen utifrån kartläggningens iakttagelser är att det i högre utsträckning än idag bör ses som hela verksamhetens ansvar att elever ges studie- och yrkesvägledning. För att möjliggöra en ökad tillgång talar erfarenheterna från kartläggningen för att man bör överväga:

- En renodling och förtydligande av studie- och yrkesvägledaruppdraget till att fokusera på vägledning och i mindre utsträckning exempelvis administrativa uppgifter.
- Att införa studie- och yrkesvägledning genom individuellt vägledningssamtal som en obligatorisk del inför antagning till en kombinationsutbildning.
- Att skapa organisatoriska förutsättningar för en väl fungerande samverkan mellan vägledare och lärare för att kunna arbeta integrerat med den generella

vägledningen, i form av exempelvis orienteringskurser eller som integrerade delar i yrkeskurser. Det bör inte vara upp till den enskilde läraren eller studie- och yrkesvägledaren att skapa samverkan kring studie- och yrkesvägledningen.

6.3.3 Erfarenheter kring utformningen

Erfarenheter från kartläggningen talar för att man bör:

- Vara beredd att ständigt reflektera och göra förändringar.
- Genomföra utbildningen i en sammanhållen grupp under utbildningstiden (ej löpande intag).
- Erbjudna tillgång till olika stödjande insatser.
- Erbjudna orienteringskurser. I kartläggningens intervjuer beskrivs orienteringskurser av flera som nödvändiga för utbildningsformen.
- Involvera yrkes- och språklärare så tidigt som möjligt i planeringsprocessen.
- Erbjudna rimlig tid och flexibilitet för eleven innan och efter utbildningen. Det kan exempelvis handla om förberedande insatser och möjlighet att återkomma efteråt för att slutföra kurser.
- Överväga att underlätta för elever att våga prova på kombinationsutbildningar genom att låta elever som har försörjningsstöd fortsätta ha det en tid i utbildningen, exempelvis under första halvåret. I exempelvis Tierps kommun ser de stora fördelar. Cirka 85 procent av eleverna som påbörjar utbildningen väljer att fortsätta studierna, då oftast med studiemedel från CSN.
- Överväga om det bör finnas en särskild resurs som enskilt arbetar med frågan om kombinationsutbildningar. Skellefteå kommun, som erbjuder ett flertal kombinationsutbildningar, har goda erfarenheter av att på huvudmannanivå ha satsat på en sådan resurs.

6.4 Avslutande diskussion

En slutsats som går att dra utifrån kartläggningen är att det pågår många intressanta utvecklingsinitiativ runtom i landet som rör kombinationsutbildningar. För att nämna några exempel: I Vårgårda kommun har de provat ett upplägg med lärcentra för kombinationsutbildning med sva för barnskötare. Göteborgsregionen prövar ”peer-learning”, en ny modell på apl-handledning inom vård och omsorg med två elever per handledare. Hypotesen är att det med denna modell går att uppnå mer kvalitet än kvantitet kring enskilda uppgifter, ge mer utrymme för språkutveckling samt lösa problemet med bristen på apl-platser och handledare. I Region Gävleborg pågår ett utvecklingsarbete mellan ett antal kommuner kring en e-tjänst för uppföljning. I flera fall är det ännu för tidigt att dra några slutsatser om hur framgångsrika dessa initiativ är, men det belyser behovet av nätverk för erfarenhetsutbyte kring kombinationsutbildningar.

En utmaning för projektet i att identifiera framgångsrika sätt att organisera och genomföra kombinationsutbildningar på är att förutsättningarna ser så olika ut i landet. Bland annat finns faktorer som huvudmän och utbildningsanordnare har svårt att påverka, såsom geografiskt läge och storleken på vuxenutbildningen, som gör det svårt att erbjuda en integrerande undervisning. Det finns också, som framgått av kartläggningen, olika perspektiv på kombinationsutbildningarna som gör att svaret på hur man bör utforma kombinationsutbildningar beror på vad som ska ses som dess främsta syfte.

Kartläggningens iakttagelser kring vilka språkliga förkunskapskrav som i praktiken ställs och den rörelse som går att se mot att kombinationsutbildningar erbjuds med allt högre språkliga förkunskapskrav, aktualiserar frågan om vilken roll kombinationsutbildningar kan och bör ha utifrån ett samhällsperspektiv, inte minst i relation till andra insatser. Det kan hävdas att det särskilda med kombinationsutbildningar och den stora potentialen finns i just att undervisning sker i glappet mellan elevens språknivå och den gymnasiala yrkesutbildningens förväntningar på språknivå. Ju mer detta ”glapp” minskar genom att elever med allt bättre språkkunskaper antas till kombinationsutbildningar, desto mindre blir den potentiella ”vinsten” sett i tid och resurser för både individen och samhället, i jämförelse med om eleven valt en annan väg. Högre språkliga förkunskapskrav innebär också att kombinationsutbildning inte blir aktuellt för en relativt stor grupp nyanlända som har kort utbildningsbakgrund.

Referenser och vidare läsning

Fejes, A.; Andersson, P.; Holmqvist, D. och Muhrman, K. 2019. Komvux som marknad. I: Fejes, A.; Muhrman, K. och Nyström, S. (red.) *Om vuxenutbildning och vuxnas studier – en grundbok*. Studentlitteratur, 319–338.

Oxford Research. 2019. *Lärande utvärdering av YFI: Yrkesutbildning med integrerad språkutbildning för invandrare. Slutrapport för den lärande utvärderingen*.

Prop. 2019/20:105. Komvux för stärkt kompetensförsörjning.

Prop. 2021/22:159. Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning.

Skolverket. Anordna yrkesutbildning inom regionalt yrkesvux.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/anordna-utbildning-inom-vuxenutbildningen/anordna-utb/anordna-yrkesutbildning-inom-regionalt-yrkesvux>

SOU 2020:66. KLIVA-utredningen. 2020. *Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk*. Betänkande av KLIVA-utredningen.

Strategirådet. 2019. *Utvärdering av Stockholms stads kombinationsutbildningar för utrikes födda. Slutrapport*.

Vidare läsning

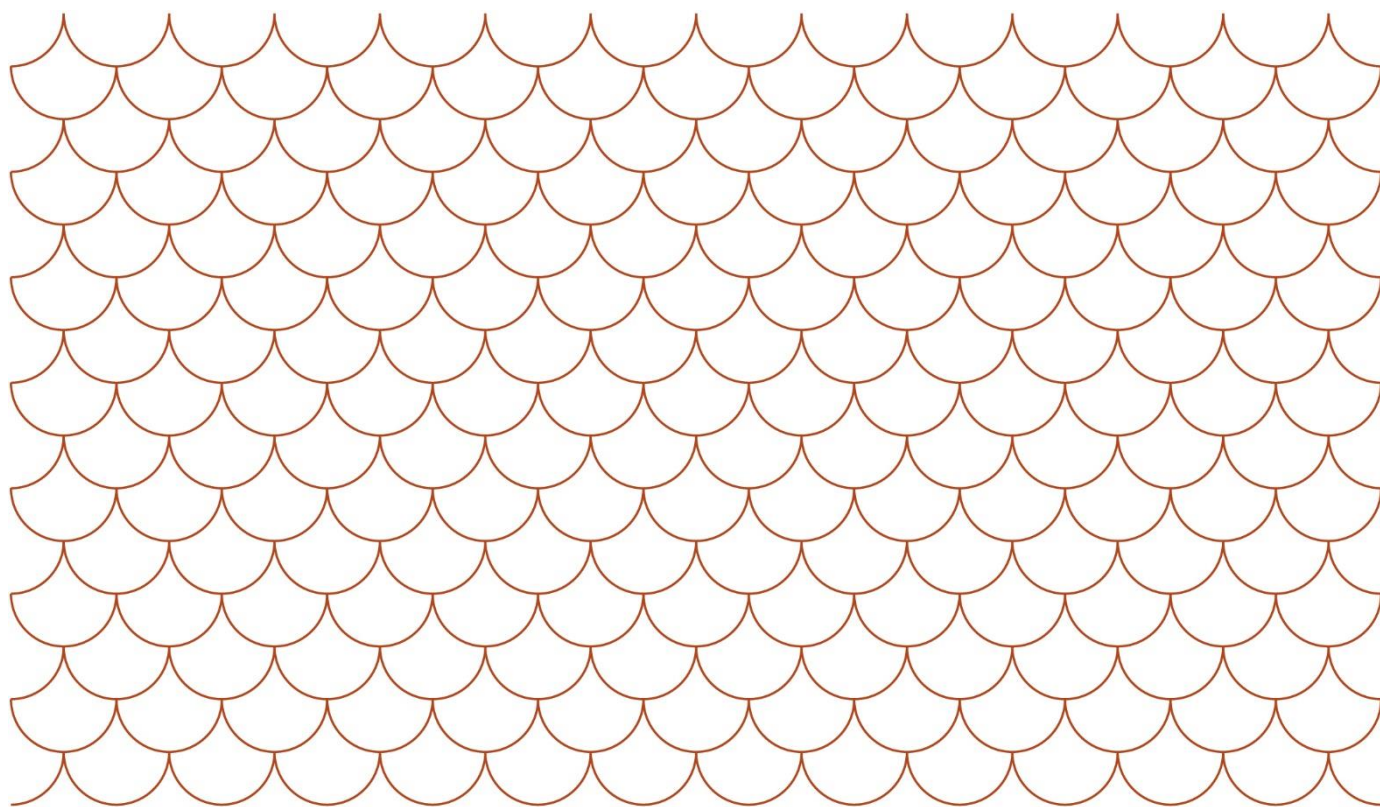
För forskning och beprövad erfarenhet rörande undervisning inom kombinationsutbildningar finns material som kontinuerligt publiceras på [NC:s hemsida](#).

[Informationsfilm](#) om vad kombinationsutbildning är framtagen av Skaraborgs kommunalförbund.

Stöd för planering, genomförande och utveckling i arbetet med kombinationsutbildningar på [Skolverkets hemsida](#).

[Checklista](#) för att stimulera samverkan mellan kommuner och branscher gällande yrkesvux framtagen av SKR tillsammans med Svenskt Näringsliv.

[Webbseminarier, presentationer och samtalsunderlag](#) kring språk- och yrkesintegrerande arbetssätt framtaget av NC.

Skolverket

www.skolverket.se